

KOLLUK KUVVETLERİNE YÖNELİK

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLERİN
ÖNLENMESİ REHBERİ

KOLLUK

KUVVETLERİNE

YÖNELİK

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE

ZORLA EVLİLİKLERİN

ÖNLENMESİ REHBERİ

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) sağladığı fon desteği ile yürütülen **Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı**, kadınların ve çocukların korunmasını sağlayan ulusal mekanizmaların güçlendirilmesi ile çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklere son vermeye yönelik olumlu sosyal normların desteklenmesi amacıyla hem önleme hem de müdahale faaliyetlerini, çok sektörlü ve bütüncül bir yaklaşımla sürdürüyor.

Hazırlayan Av. Seda Akço Bilen

Yayına Hazırlayanlar (UNFPA - Alfabetik sıra ile) Cansu Oba Erdoğan, Emine Kuzutürk Savaş, Gökhan Yıldırımkaaya, Tuna Çakmur, Zeynep Başarankut Kan

Tarih Haziran 2021

© Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)

Bu yayının tüm hakları Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na (UNFPA) aittir. UNFPA'in yazılı izni alınmadan kısmen veya tamamen kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

UNFPA, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Oran Mahallesi Kudüs Caddesi 1/21 Blok Daire: 37-38-39-43
Çankaya/Ankara – Türkiye
<https://turkey.unfpa.org/tr>

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) finansal desteğiyle yürütülmektedir. Bu içerik herhangi bir biçimde İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) görüşlerini yansıtmamaktadır.

Yapım MYRA / www.myra.com.tr

Baskı Atalay Matbaacılık

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
BÖLÜM 1 – KAVRAMLAR	7
BÖLÜM 2 – ÇOCUK YAŞTA, ERKEN EVLİLİĞİN VEYA ZORLA EVLENDİRMENİN ÖNLENMESİ	20
2.1. Evlenme Yaşı ve Evlenme İzni	22
2.2. Çocuğun Evlendirileceğinin Fark Edilmesi ve Bildirilmesi	30
2.3. Bildirim Yükümlülüğü, Başvuru ve Resen Harekete Geçme	35
BÖLÜM 3 – ÇOCUK YAŞTA, ERKEN EVLİLİK VEYA ZORLA EVLENDİRİLME RİSKİNİ ÖĞRENEREN KOLLUĞUN İZLEMESİ GEREKEN YOL	44
3.1. Kolluğun Rol ve Sorumluluğu	45
3.2. Çocuk Yaşta Evlenmenin Hukuken Geçerli Kabul Edildiği Bir Ülkeden Gelen Çocuklar Bakımından İzlenmesi Gereken Yol	61
BÖLÜM 4 – ADLİ SORUŞTURMA GEREKTİREN EYLEMLER	69
4.1. Bir Çocuğu Evlendirme	70
4.2. Bir Çocukla Evlenme	71
4.3. Bir Çocuğun Evlendirildiğini Bildirmeme	73
4.4. Göreve İlişkin Sırrın Açıklanması ve Özel Hayatın Gizliliğini İhlâl	75
4.5. Bütün Suç Tiplerini İlgilendiren Genel Bilgiler	76
BÖLÜM 5 – MAĞDURUN TEDAVİSİ, KORUNMASI, MAĞDUR VE ONUN BAKIMINI ÜSTLENEN KİŞİLERE SOSYAL DESTEK SUNULMASI	82
5.1. Çocuk Koruma Kanunu ve Türk Medeni Kanunu'na göre Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin Belirlenmesi	83
EK – ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK VE/VEYA ZORLA EVLENDİRİLME İLE İLGİLİ İHBARLARIN İNCELENMESİNE DAİR KONTROL LİSTESİ	91
Kaynakça	99

ÖNSÖZ

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, UNICEF, UNFPA, UN Women, IOM ve UNHCR tarafından ülke çapında yürütülen bir programdır. Bu program, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir tezahürü olan çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikleri önlemeye yönelik çok sektörlü bir yaklaşım geliştirmektedir. Programın temel amacı, toplum düzeyinde olumlu sosyal normları ve davranışsal değişikliği teşvik etmek, önleme ve müdahale mekanizmaları oluşturmak ve güçlendirmektir.

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı kapsamında hizmet sağlayıcılara yönelik çok sektörlü bir kapasite güçlendirme programı yürütülmektedir. Eğitim programı, temel bilgiler eğitimi ve her bir sektöre yönelik olarak özelleştirilmiş eğitimler olmak üzere iki ana bileşenden oluşmaktadır. Bu eğitimler ile, başta kolluk kuvvetleri personeli, adalet sistemi çalışanları, sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları ve medya çalışanları olmak üzere çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikleri önlemede ve müdahalede rolü ve sorumluluğu olan tüm hizmet sağlayıcıların, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilikler konusunda ortak bir anlayış geliştirmesi ve hizmet sunumunda gereksinim duyulan bilgi ve becerilerin desteklenmesi hedeflenmektedir.

Hassan Mohtashami

UNFPA Türkiye Temsilcisi

TABLULAR

Tablo 1.	Evliliğin Tam ve Özgür İrade ile Akdedilmesi Şartına İlişkin Ulusalüstü Hukuk Normları	10
Tablo 2.	Çocuğun Korunmasından Sorumlu Makamlara Bildirim	38
Tablo 3.	Yasal Düzenlemelere Göre Bildirim, Başvuru Yükümlülüğü Olanlara Göre Bildirim ve Başvuru Makamı	39
Tablo 4.	Fark Etme ile Başlayan Yasal Müdahale Sürecinde İş Akışı	40
Tablo 5.	Şiddet Mağduruna Uygulanabilecek Tedbirler (Koruyucu Tedbirler)	51
Tablo 6.	Şiddet Uygulanana Uygulanabilecek Tedbirler (Önleyici Tedbirler)	52
Tablo 7.	Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a Göre Bildirim Sonrası İşletilecek Süreç	53
Tablo 8.	Çocuk Yaşta Evlilik, Erken Evlilik, Zorla Evlendirme Eylemlerine İlişkin Soruşturmalara Konu Olabilecek Suçlar ve Şüpheliler	76

KISALTMALAR

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CRC	Çocuk Hakları Komitesi
ÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
KSK	Suriye Kişisel Statü Kanunu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TMK	Türk Medeni Kanunu

BÖLÜM 1

KAVRAMLAR

“Çocuk yaşta evlilik/çocuk evlilikleri”, taraflardan en az birinin çocuk olduğu hem resmi hem de gayri resmi evliliklere denir.¹ Çocuk, 18 yaşından küçük birey olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla çocuk yaşta evlilik, taraflardan birinin 18 yaşından küçük olduğu evliliği ifade eder. Bu evliliğin yasal olarak mümkün olması veya resmi nikâh ile gerçekleşmesinin bir önemi olmadığı gibi, çocuğun istek ya da rızasından da bahsedilemez. Çocuk yaşta evlilik, çocuk haklarının ihlali ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türü olmasının yanı sıra, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının, tüm kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesinin ve anne-çocuk ölümlerini önleme dahil kalkınma hedeflerine ulaşmanın önünde bir engel olarak değerlendirilmektedir.² Çocuk yaşta evliliğin en önemli risklerinden bir diğeri de, evlenen çocuğun reşit olması sebebiyle sözleşme ve yasaların özel koruyucu düzenlemelerinin kapsamı dışında kalması³ ve yaptığı tüm işlemlerden hukuken sorumlu hale gelmesidir.

“Erken evlilik”, henüz evliliğin getireceği sorumlulukları üstlenebilecek gelişim düzeyinde olmayan kişilerin evliliklerini ifade eder. Birleşmiş Milletler (BM) belgelerinde, “çocuk yaşta evlilik dahil erken evlilikler” demek suretiyle, erken evliliğin çocuk yaşta evlilikten ibaret olmadığına dikkat çekilmektedir.⁴ Burada asıl olan evlenecek kişinin 18 yaşından küçük olması veya 18 yaşından büyük olsa dahi fiziksel, duygusal, cinsel ve psikolojik gelişim düzeyini tamamlamamış olması veya yaşam seçenekleri ile ilgili yeterince bilgi sahibi olmaması gibi diğer faktörler sebebiyle evliliğe rıza göstermeye henüz hazır olmamasıdır.

1 Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması İçin Terimler ve Kavramlar Kılavuzu (2019), Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC) – Ecpat Türkiye, Ankara 2019 sf. 65; Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi “Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği” R 1468 (2005) 7 <https://rm.coe.int/090000168079eff8>

2 Başlangıç Raporu, Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Ankara, 30 Nisan 2018

3 BM Çocuk hakları Komitesi'nin “BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Ergen Sağlığı ve Gelişimi” başlıklı 4 No.lu Yorumu [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No4 - Ergen Sagligi.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No4_-_Ergen_Sagligi.pdf) (Erişim tarihi: 27.03.2019)

4 66/140 sayılı BMGK Kız Çocukları https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_140.pdf (Erişim Tarihi 02.04.2020)

Evliliğe bağlı sonuçlardan biri olan annelik ile ilgili olarak kullanılan **“erken annelik”** ise 20 yaşından küçük anne olmayı ifade etmektedir.⁵

“Zorla evlilik”, iki kişiden en az birinin evlilik için tam ve özgür rıza göstermediği evlilik türüdür. Zorla evlilik farklı şekillerde olabilir. İnsan ticareti, görücü usulü ile yapılan geleneksel evlilikler, kız kaçırma, vatandaşlık elde etmek amacıyla yapılan evlilikler ve mağdurun tam ve bilgilendirilmiş olarak rıza gösterme kapasitesinden yoksun olduğu evlilik biçimlerinin hepsi zorla evlilik örneği teşkil eder.⁶ Taraflardan en az birinin tam ve serbest onay vermediği evlenme biçimleri **“zorla evlendirme”** kabul edilmektedir.⁷ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği **“taraflardan birinin ya da her ikisinin birden tam ve serbest onayı olmaksızın ya da zorlama, yoğun toplumsal veya ailesel baskılar gibi nedenlerle taraflardan birinin ya da her ikisinin birden sonlandıramadığı herhangi bir evliliği”** (paragraf 6) zorla evlendirme kabul etmektedir.⁸ Bir kimsenin zorla evlendirilmesi ve evlilik ilişkisini sürdürmeye zorlanması, bir insan hakkı ihlalidir.⁹ Bu kişi çocuk ise aynı zamanda da çocuk istismarıdır.

“Tam ve serbest irade”, evlilik akdinin kurulması için evlilik sözleşmesinin temel şartıdır. Evlilik, evlenecek kişilerin bu akdi gerçekleştirme konusunda beyan edecekleri tam ve özgür iradeleri ile kurulur.

- 5 Elizabeth Wall-Wieler, Janelle Boram Lee, Nathan Nickel, Leslie Leon Roos
The Multigenerational Effects of Adolescent Motherhood on School Readiness: A Population-based Retrospective Cohort Study <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211284> (erişim tarihi: 12.03.2019)
- 6 Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler Sözlükçesi Inception Report, The UN Joint Programme for the Prevention of Child, Early and Forced Marriage in Turkey, Ankara, 30 Nisan 2018
- 7 Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi **“Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği”** R 1468 (2005) 7 <https://rm.coe.int/090000168079eff8> ; CEDAW ve ÇHS Komitelerinin Ortak Genel Görüşü No.31 (2014) prg.23 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/627/78/PDF/N1462778.pdf?OpenElement>
- 8 BM İnsan Hakları Komiserliğinin **“Erken ve Zorla Evlilik”** Raporu <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/ForcedMarriage/NGO/GirlsNotBridesSecretariat.pdf>
- 9 Havutçu, Ayşe (2013) **“Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Türk Medeni Kanunu Açısından Zorla Evlenme Probleminin Değerlendirmesi”** Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan Yaşar Üniversitesi Yayınları, sf.1341

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.” (md.16/2) (İlgili diğer Uluslararası ve Bölgesel İnsan Hakları düzenlemeleri için bkz. Tablo 1).

Bildirge'nin resmi tercümesinde her ne kadar “rıza” kavramı kullanılmışsa da, bunu Türkçe'de yaygın olarak kullanılan “razı olma” anlamı ile anlamamak gerekir. Burada kastedilen, kişinin tam ve özgür bir irade ile evlenmeyi istemesidir İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin farklı tercümelerinde, 16/2'deki 'consent' kavramının 'istenç'¹⁰, 'olur'¹¹, 'irade'¹² gibi farklı çevirileri de söz konusudur.

TABLO 1. EVLİLİĞİN TAM VE ÖZGÜR İRADE İLE AKDEDİLMESİ ŞARTINA İLİŞKİN ULUSALÜSTÜ HUKUK NORMLARI

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	Madde 16 ... 2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.
BM Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşmesi¹³	Madde 1 Hiçbir evlilik, her iki tarafın da tam ve özgür rızası olmadan resmen akdedilemeyecektir; bu rıza, yasayla öngörüldüğü şekilde, gereken biçimde duyurulduktan sonra ve nikâh kıymaya yetkili merci ve şahitlerin huzurunda taraflarca dile getirilmelidir...

¹⁰ Gemalmaz, M. Semih. Temel Belgelerde İnsan Hakları, İHD Y. Ankara 1996, sf.25

¹¹ Sencer, Muzaffer. Belgelerle İnsan Hakları, Beta Y. İstanbul 1998, sf. 49

¹² <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf> (Erişim Tarihi: 27.03.2019)

¹³ http://www.insanhaklarisavunuculari.org/3/files/evlilige_riza_gosterilmesi_asgari_.pdf

TABLO 1. EVLİLİĞİN TAM VE ÖZGÜR İRADE İLE AKDEDİLMESİ ŞARTINA İLİŞKİN ULUSALÜSTÜ HUKUK NORMLARI**Kölelik, Köle
Ticareti, Köleliğe
Benzer Uygulama
ve Geleneklerin
Ortadan
Kaldırılmasına Dair
Ek Sözleşme¹⁴****Madde 1**

İşbu Sözleşmeye Taraf Devletlerden her biri, 25 Eylül 1928'de Cenevre'de imzalanan Esaretin Men'i hakkındaki Mukavelenamenin birinci maddesinde yer alan esaret tarifinin şumulüne giren veya girmeyen, aşağıdaki müesseseler ve geleneklerin, henüz mevcut olduğu yerlerde tedrici surette ve mümkün mertebe çabuk tamamen ortadan kaldırılması veya silinmesini temin için tahakkuku kabul ve gerekli olan hukuki ve diğer bütün tedbirleri alacaktır...

c-i) Bir kadının, reddetmek hakkı olmadan, anne ve babasına, vasisine, ailesine veya diğer herhangi bir şahıs yahut topluluğa nakdi veya aynı bir ivaz mukabilinde evlendirilmesi vaadinde bulunulması veya evlendirilmesi;

c-ii) Bir kadının kocasının, bunun ailesinin veya mensubu olduğu aşiretin bu kadını ivaz mukabili veya sair şekilde üçüncü bir şahsa devretmek hakkına sahip olması;

c-iii) Kocasının ölümü üzerine kadının miras yolu ile diğer bir şahsa devredilebilmesi;

d) Bir çocuğun veya 18 yaşından aşağı temyiz kudretini haiz bir kimsenin gerek anne ve babası, yahut bunlardan biri, gerekse varisi tarafından, şahsını veya işini istismar maksadıyla bedel mukabilinde veya bedelsiz diğer bir şahsa devrine müsait olan herhangi bir uygulama ve gelenek.

Madde 2

Taraf Devletler İşbu Sözleşmenin birinci maddesi (c) fıkrasında zikredilen uygulama ve geleneklere son vermek gayesiyle, lüzumlu görülen yerde, evlenme için münasip asgari yaşlar tespit etmeyi, müstakbel eşlerden her birinin salahiyyetli mülki ve dini makam önünde evlenmeye rızasını serbestçe izhar edebileceği bir usul takibini ve evliliğin tescilini teşvik eylemeyi taahhüt ederler.

14 <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11599.pdf>

TABLO 1. EVLİLİĞİN TAM VE ÖZGÜR İRADE İLE AKDEDİLMESİ ŞARTINA İLİŞKİN ULUSALÜSTÜ HUKUK NORMLARI

Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme¹⁵	Madde 1 <p>1. Hiçbir evlilik, her iki tarafın da tam ve özgür rızası olmadan resmen akdedilemeyecektir; bu rıza, yasayla öngörüldüğü şekilde, gereken biçimde duyurulduktan sonra ve nikâh kıymaya yetkili merci ve şahitlerin huzurunda taraflarca dile getirilmelidir.</p> <p>2. Yukarıdaki 1. fıkrada yer alan ifadelere bakılmaksızın yetkili merciinin istisnai koşullar bulunduğu ve tarafın, yetkili bir merci huzurunda ve yasayla öngörölmüş olabilecek şekilde rızasını açıklamış ve geri çekmemiş olduğu konusunda ikna olması halinde taraflardan birinin hazır bulunması gerekli olmayacaktır.</p> Madde 2 <p>İşbu Sözleşme'ye Taraf Devletler, evlilik için asgari yaş belirlemek üzere yasama tedbirleri alacaklardır. Yetkili bir merciinin, ciddi gerekçelere dayanarak, müstakbel çiftlere yaş konusunda bir muafiyet tanıdığı durumlar haricinde bu yaşın altındaki hiç kimse tarafından resmi bir evlilik akdi gerçekleştirilemez.</p>
Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme¹⁶	Madde 23 <p>...</p> <p>2) Evlenebilecek yaşta bulunan erkeklerle kadınlara, evlenme ve bir aile kurma hakkı tanınacaktır.</p> <p>3) Evlenmek niyetinde olan eşlerin tam ve özgür rızası olmaksızın hiçbir evlilik bağı kurulamaz.</p>
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme¹⁷	Madde 10 <p>1) ... Evlenme, buna istekli olan eşlerin hür rızası ile olmalıdır...</p>

¹⁵ http://www.insanhaklarisavunuculari.org/3/files/evlilik_e_riza_gosterilmesi_asgari_.pdf

¹⁶ <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaraliskinSozlesme.pdf>

¹⁷ <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>

TABLO 1. EVLİLİĞİN TAM VE ÖZGÜR İRADE İLE AKDEDİLMESİ ŞARTINA İLİŞKİN ULUSALÜSTÜ HUKUK NORMLARI

<p>Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi¹⁸</p>	<p>Madde 16</p> <p>Evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar</p> <p>1. Taraf Devletler evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle erkeklerle kadınların eşitliğini öngören aşağıdaki hakları tanıır:</p> <p>a) Evlenmede aynı hakka sahip olma;</p> <p>b) Serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede aynı hakka sahip olma;</p> <p>...</p> <p>e) Çocukların sayısına ve dünyaya getirilme zamanına serbestçe ve makulce karar verme konusunda aynı hakka sahip olma ve bu hakları kullanabilmeleri için gerekli bilgiye, eğitime ve araçlara sahip olma;</p> <p>...</p> <p>2. Çocuğun nişanlandırılması ve evlendirilmesi hiç bir hukuki sonuç doğurmaz; asgari evlenme yaşını tespit etmek ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama tedbirleri de dahil gerekli tüm işlemler yapılır.</p>
<p>CEDAW Komitesi Genel Tavsiye Kararları¹⁹</p>	<p>29 Sayılı Tavsiye Kararı</p> <p>Dini ya da örfi hukukla çok eşli evliliklerin onaylandığı bazı Taraf Devletlerde, tekeşlilik olarak tabir edilen resmi nikâh da uygulanmaktadır. Resmi nikâhın uygulanmadığı hallerde, çok eşliliğin görüldüğü topluluklarda kadınların rızaları sorulmaksızın henüz değilse bile en azından potansiyel olarak çok eşli bir evliliği kabul etmekten başka şansları olmayabilmektedir. Komite, 21 Sayılı Genel Tavsiyesinde, çok eşliliğin Sözleşmeye aykırı olduğunu ve bu uygulamadan "vazgeçilmesi ve yasaklanması" gerektiğini mütalaa etmiştir.</p> <p>21 Sayılı Tavsiye Kararı</p> <p>Madde 16.- Taraf Devletler, kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayrımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:</p> <p>a- Evlilik bağı kurmada erkeklerle eşit hak,</p> <p>b- Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,</p> <p>c- Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar.</p>

¹⁸ https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf

¹⁹ [https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlari_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlari_(1-29).pdf)

TABLO 1. EVLİLİĞİN TAM VE ÖZGÜR İRADE İLE AKDEDİLMESİ ŞARTINA İLİŞKİN ULUSALÜSTÜ HUKUK NORMLARI

Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu²⁰	<p>Yapılacak eylemler</p> <p>274. Hükümetler tarafından:</p> <p>...</p> <p>(e) Evliliğin, sadece evlenecek tarafların özgür ve tam rızasıyla gerçekleşmesini güvence altına alan yasaları yürürlüğe koymak ve kesin bir şekilde uygulamak; buna ek olarak, asgari yasal rıza gösterme yaşı ile evlilik için asgari yaş konusundaki yasaları yürürlüğe koymak ve kesin bir şekilde uygulamak ve gerekli yerlerde asgari evlilik yaşını yükseltmek;</p> <p>(f) Kız çocuğun hayatta kalmasına, korunmasına, gelişmesine ve ilerlemesine yönelik, onun insan haklarını koruyacak ve bütünüyle kullanmasını yaygınlaştıracak, kız çocuklarına eşit imkanlar sağlayacak kapsamlı politikalar, eylem planları ve programları geliştirmek ve uygulamak; bu planların genel kalkınma sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmasını sağlamak; ...</p>
Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Bildirgesi²¹	<p>Şiddet</p> <p>Namus suçları ve zorla evlendirmenin kadına karşı şiddet kapsamında ele alınması. Hükümetlerin bu zararlı gelenek ve göreneklerin uygulanmasına son vermek için yasalar, politikalar ve eğitim programları gibi önlemleri geliştirmek, benimsemek ve eksiksiz uygulamakla ve yerel kadın gruplarıyla iş birliği yaparak bu zararlı geleneksel uygulama ve adetlerin kadınların insan haklarını nasıl ihlal ettiği konusunda toplumsal ve bireysel bilinci yükseltmekle yükümlü tutulması (69 d ve 96 a)</p> <p>Türkiye'nin Ulusal Eylem Planındaki Taahhütleri</p> <p>...</p> <p>Gerekli yasal düzenlemeler yapılarak erken evliliğin önlenmesi ve ilk evlilik yaşının hem erkekler hem kızlar için 18'e yükseltilmesi,</p> <p>...</p> <p>Türkiye'nin Girişimiyle Pekin+5 Sonuç Belgesine Dahil Edilen Konular</p> <p>Namus suçları ve zorla evlendirmenin, evlilik içi tecavüzün kadına karşı şiddet kapsamı içine alınması, devletlerin bu konularda koruyucu ve önleyici yasal adımları atmaları</p> <p>...</p>

20 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>

21 http://www.ceidizleme.org/ekutuphanesim/dosya/219_1.pdf

TABLO 1. EVLİLİĞİN TAM VE ÖZGÜR İRADE İLE AKDEDİLMESİ ŞARTINA İLİŞKİN ULUSALÜSTÜ HUKUK NORMLARI

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi²²

Madde 36 - Tecavüz dahil olmak üzere, cinsel şiddet

1. Taraflar, aşağıda belirtilen kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuku veya diğer tedbirleri alır:

- herhangi bir organıyla veya bir cisimle bir başka kişiyle, rızası olmadan vajinal, anal veya oral olarak cinsel nitelikli eylemlerde bulunma,
- kişiye karşı rızası olmaksızın diğer cinsel nitelikli eylemlerde bulunma,
- rızası olmayan bir kişinin üçüncü bir kişiyle cinsel nitelikli eylemlerde bulunmasına neden olma.

2. Rıza, mevcut koşulları değerlendiren kişinin hür iradesinin sonucunda isteğe bağlı olarak verilmelidir.

3. Taraflar, 1. paragrafta yer alan hükümlerin iç hukuk tarafından tanındığı şekliyle eski veya şu anki eşlere veya partnerlere karşı işlenen eylemler için geçerli olmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

Madde 37 - Zorla evlendirme

1. Taraflar, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere hukuki veya diğer tedbirleri alır.

2. Taraflar, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlamak amacıyla, kendi ikamet yeri dışında diğer ülke veya Taraf Devletin topraklarına çekmeye ilişkin kasti davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da²³ tanımlandığı şekilde:

- **“Şiddet”**, kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır.
- **“Şiddet uygulayan”**, bu Kanun'da şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişilerdir.

²² https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/30/Istanbul_Sozlesmesi.pdf

3718 sayı ve 19.03.2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesine ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa (İstanbul) Sözleşmesi”nin feshedilmesine; 3928 sayı 30.04.2021 tarihli Kararname ile sona erme tarihinin 01.07.2021 olmasına karar verilmiştir.

²³ Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 S.K.). Resmi Gazete, 28239, 20.3.2012.

- **“Şiddet mağduru”**, bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişilerdir.
- **“Kadına yönelik şiddet”**, kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranıştır.
- **“Ev içi şiddet”**, şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti ifade eder.
- **“Koruyucu tedbir kararı”**, şiddet mağdurları hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülki amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını ifade eder.
- **“Önleyici tedbir kararı”**, şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülki amirler tarafından, istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararlarını ifade eder.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda (ÇKK)²⁴ tanımlandığı şekilde:

- **“Korunma ihtiyacı olan çocuk”**, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder.
- **“Koruyucu ve destekleyici tedbirler”**, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;
  - **Danışmanlık tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

²⁴ Çocuk Koruma Kanunu (5395 S. K.). Resmi Gazete, 25876, 15.7.2005

- **Eğitim tedbiri**, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,
- **Bakım tedbiri**, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
- **Sağlık tedbiri**, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbi bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,
- **Barınma tedbiri**, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya, yönelik tedbirdir.

“Çocuğa karşı şiddet”²⁵, çocuk istismarı ve çocuklara kötü muamele, sorumluluk, güven veya güç ilişkileri bağlamında, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından fiili veya potansiyel zararlarla sonuçlanan her tür fiziksel veya duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali veya ihmalkâr davranışı, ticari veya başka amaçlı sömürüyü kapsar.

“Fiziksel cezalandırma”, tokat atma, dövme, kırbaçlama dâhil olmak üzere kontrol etme, eğitim veya disiplin verme amacıyla yapılan her türlü fiziksel şiddeti içerir.²⁶

“Duygusal şiddet”, çocuğun kendini değersiz, sevilmeyen, istenmeyen biri olarak hissetmesine neden olan davranış ve tavırları (küsmek, çocukla konuşmamak, cezalandırmak için ihtiyaçlarını karşılamamak, azarlamak, vb.) kapsar.²⁷

²⁵ Adem Arkadas-Thibert ve H. Feray Salman, *Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Göstergeleri Kılavuzu*, UNICEF, Mart 2013 sf.12

²⁶ A.g.y., sf.12

²⁷ A.g.y., sf.12

“Fiziksel şiddet”, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından zararlı olabilecek her tür fiziksel güç kullanımını içerir (tokat atmak, terlik atmak, kulağını ya da saçını çekmek, vb.).²⁸

“Cinsel istismar”, çocukların tam olarak anlayamadıkları, bilgilendirilmiş olur veremeyecekleri, gelişimsel olarak hazır olmadıkları veya kanunları ya da toplumsal kuralları ihlal eden her tür cinsel içerikli davranışa maruz kalmasını ifade eder.²⁹

“İhmal”, çocuğun sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma gibi gelişimsel ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi, karşılanmamasını ifade eder.³⁰

“Çocuk ihmal ve istismarını önleme ve çocuğu koruma yükümlülüğü”, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (ÇHS)³¹ 19. maddesi ile belirlenmektedir. Buna göre devletler; çocuğun bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almakla yükümlüdür (ÇHS 19). Bu önlemler aşağıdakileri içermelidir:

- Çocuklara kötü muamele olaylarının (bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimal, ihmal ya da ihmalkâr muamele, ırza geçme) önlenmesi,
- Belirlenmesi,
- Bildirilmesi,
- Yetkili makama havale edilmesi,
- Uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması ve olayın soruşturulması,
- Mağdurun tedavisi ve mağdura ve onun bakımını üstlenen kişilere gereken desteği sağlayıcı sosyal programların uygulanması.

²⁸ Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence, WHO & ISPCAN, 2006

²⁹ A.g.y., 2006

³⁰ A.g.y., 2006

³¹ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. www.unicankara.Org.Tr/Doc_Pdf/Metin132.Pdf

Aynı zamanda devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler ve bu amaçla özellikle:

- Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
- Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önleyecek her tür tedbiri almakla yükümlüdürler.³²

BM ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

MADDE 19

1. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.
2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

BÖLÜM 2

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN EVLİLİĞİN VEYA ZORLA EVLENDİRMENİN ÖNLENMESİ

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de olduğu gibi birçok uluslararası sözleşme ve ilkede bu duruma dikkat çekilmekte ve önleyici ve koruyucu müdahalenin önemi vurgulanmaktadır. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 561 (1969)³³ sayılı “Küçüklerin Kötü Muameleye Karşı Korunması Hakkında Tavsiye Kararı”nda sadece failerin cezalandırılmasına dayalı mücadele stratejisinin yetersizliğinden bahseder ve önleyici tedbirlerin, ebeveynlerin yardım görmeleri, çocukların tedavileri gibi sosyal alandaki tedbirler olduğunu bildirir.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 19 ve 34. maddelerinde de ortaya konduğu üzere, her türlü çocuk ihmal ve istismar durumu ile mücadele, önleyici hizmetler ile başlamalıdır. Çocuk bir hak ihlâline maruz kalmadan riskin önlenmesi devletlerin birincil sorumluluğudur. Burada en önemli sorunlardan biri, kötü muamele olayları ile mücadelenin olay olduktan sonra failerin tespit ve cezalandırılmasına indirgenmesidir.

Çocuk yaşta, erken evlilik veya zorla evlendirme gerçekleşmeden önleme; çocukla çalışan herkesin riski fark etme konusunda donanımlı, bildirme konusunda istekli olması ve bildirim alındıktan sonra da etkili bir müdahalede bulunması ile mümkün olur.

Nitekim 2014 yılında Çocuk Hakları Komitesi (CRC) ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin (CEDAW) ortak yayınladıkları Genel Yorum’da³⁴ çocuk yaşta, erken evlilik veya zorla evlendirilmenin önlenmesi bakımından devletlere düşen yükümlülükler belirlenirken evlenme yaşının belirlenmesi ve istisnai hallerin bazı sıkı kurallara bağlanarak düzenlenmesi önerilmiştir: “Çocuğun gelişim halindeki yeteneklerine ve kendi yaşamıyla ilgili meselelerde karar verme özerkliğine saygı açısından, 18 yaşından küçük, ancak olgun ve kendine yeterli durumda olan bir çocuğun evlenmesine istisnai durumlarda izin

33 Küçüklerin Kötü Muameleye Karşı Korunması Hakkında 561 (1969) sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin 30 Eylül 1969 tarihli 9. oturumunda kabul edilmiştir. Çevirisi Prof. Dr. Semih Gemalmaz tarafından yapılmıştır. (Gemalmaz, Mehmet Semih (Prof. Dr.), Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusal Üstü Belgeler, İstanbul Barosu Yayınları 2002, sf. 12-13)

34 Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi ile Çocuk Hakları Komitesi’nin zararlı uygulamalara ilişkin 31 ve 18 sayılı ortak genel tavsiyeleri/genel yorumları, 6.3 <http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM%20CHK%20Genel%20Yorum%20No18%20-%20Zararli%20Uygulamalar.pdf> (Erişim Tarihi: 27.03.2020)

verilebilir. Ancak yine de çocuk en az 16 yaşında olmalıdır ve bu yöndeki karar, kültüre ve geleneğe atıfta bulunmaksızın yasalarca tanımlanmış meşru ve istisnai zeminlerde bir yargıç tarafından verilmelidir.”

Evlenme talebini inceleyecek merci elbette mahkemelerdir. Kolluğun, evlenme yaşı ve evlenme izni konusunda adli makamların takip etmeleri gereken usulü ve bu alandaki faaliyetlerinde uygulamaları gereken ilkeleri bilmesi, çocuğun korunması ve suçların ve suçluların tespiti ile ilgili çalışmalara yol göstereceği için önemlidir. Zira, kolluk tarafından yürütülecek işlemler sırasında toplanacak deliller ve elde edilecek beyanlar, evlenme izni konusunda yapılacak araştırmalar bakımından da veri sağlayacaktır.

Kolluk, çocuğa yönelik hak ihlâli durumlarında yetişkinlerin müracaat etmeyi düşündükleri ilk yer ve bu başvurunun işe yarayacağı konusunda en çok güvendikleri kurumdur. Türkiye’de 0 - 8 yaş Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet³⁵ konulu bir araştırmaya katılan yetişkinlerin %73’ü kolluğa müracaat edeceklerini söylerken, %81’i bu başvurunun işe yarayacağını düşündüğünü beyan etmiştir. Bu da kolluğun çocuk korumadaki rolünün önemini göstermektedir.

2.1. EVLENME YAŞI VE EVLENME İZİNİ

Bir kimsenin kendi kararı ile evlenebilmesi için 18 yaşını doldurmuş olması ve ayırt etme gücüne sahip olması gerekir. 17 yaşını doldurmuş kişiler veli veya vasilerinin yazılı izni ile evlenebilirler.³⁶ Veli ya da vasisi olmayanlar ise vesayet makamının (sulh mahkemesi) izni ile evlenebilirler. Olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebebin varlığı halinde 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine hâkim (aile mahkemesi hâkimi) tarafından izin verebilir. Bu durumda da çocuğun ayırt etme gücü bulunmalıdır.

³⁵ Türkiye’de 0 – 8 Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2013 Boğaziçi Üniversitesi-Hümanist Büro – Bernard van Leer Vakfı, sf.90

³⁶ Türk Medeni Kanunu (TMK) md.124; Evlendirme Yönetmeliği md.14 ve md.20

Hakim tarafından evlenme izni verilmeden önce aşağıdaki incelemelerin yapılması gerekir:

- Çocuğun ve velinin görüşünün alınması
- Çocuğun yararının araştırılması
- Çocuğun tam ve özgür iradesinin bulunup bulunmadığının araştırılması
- Olağanüstü durumun ve pek önemli sebebin varlığının araştırılması

Kapsamlı bir inceleme yapılması, çocuğun yararının korunması yükümlülüğünün yerine getirilmesi için en önemli koşullardan biridir. Birden çok uzmanlık alanından kişinin birlikte vaka yönetimi esaslarına uygun biçimde çalışması ile çocuğun yararı konusunda doğru bir sonuca varılabilir.

Evlenme izni talebinin reddedildiği durumlarda çocuk için riskin devam ettiğine dikkat edilmelidir. Bu gibi durumlarda başka bir mahkemeden izin talebinin tekrar edilmesi, resmi nikâh olmadan evlendirme gibi başka yollara müracaat edildiği bilinmektedir. Bu nedenle, evlenme izni başvurusu yapıldığında durumun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirilmiş olması önem ifade eder. İzin talebi reddedilirken de çocuğun korunması ve/veya desteklenmesi için durumun çocuk hâkimine ve/veya Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na, talebi inceleyen mahkeme tarafından bildirilmesi gerekir.³⁷

ÖRNEK KARARLAR

1. "Evrak ve ekindeki ... tarih ve ... sayılı sosyal inceleme raporunun incelenmesinden; Ş.A.'nın yaklaşık dört sene önce Iraktan ailesi ile birlikte Ankara'ya yerleştiği, yaklaşık bir yıl önce babasının amcasının oğlu ile birlikte yaşamaya başladığı, birlikte yaşadığı W..K'nın çocuğa zaman zaman fiziksel şiddet uyguladığının iddia edildiği, çocuğun yaş ve gelişimsel dönemi sebebi ile sağlıklı karar verme kapasitesine sahip olmadığı, her türlü ihmal ve istismara açık olabileceği belirtilerek çocuğun durumu belirginleşinceye kadar 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 9.maddesi gereğince 30 günle sınırlı olmak üzere Acil Koruma altına alınması talep edildiği anlaşılmış olup, bu talep yerinde görülerek aşağıdaki hüküm kurulmuştur." *Ankara 2. Çocuk Mahkemesi 2019/X T.*
2. G.'nin ailesi tarafından şiddet gördüğü, sokakta dilenmeye zorlandığı, para karşılığında birlikte yaşamaya zorlandığı kişinin G.'ye şiddet uyguladığı, bu nedenle babasının evine döndüğü, babasının tekrar para karşılığında evlenmeye zorladığı, G.'nin akrabalarından destek olarak emniyet birimlerine başvurduğu, çocuğun bu koşullarda ailesine teslim edilmesinin uygun olmadığı, ... 5395 sayılı Kanunun 9.maddesi uyarınca 30 günlük süre ile ACİL KORUMA ALTINA ALINMASINA, G.Y. hakkında düzenlenecek ayrıntılı sosyal inceleme raporunun mahkememize gönderilmesinden sonra durumun yeniden değerlendirilmesine,..." *Ankara 2. Çocuk Mahkemesi 2018/X T.*
3. "...yaklaşık 4 yıl önce Suriye'deki savaştan Türkiye'ye göç eden D.'nin (17) gayri resmi birlikteliğinden bir erkek çocuğu dünyaya getirdiği, konu ile ilgili ÇİM'de ifade verdiği, abisine teslim edildiği, gebelik öyküsü gereği sağlık takibi yapılması gerektiğinden ... D.E.'nin ve bebeğinin fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5/1-d maddesi gereği SAĞLIK TEDBİRİ UYGULANMASINA..." *Ankara 2. Çocuk Mahkemesi 2019/X T.*

Not: Çocuklara özgü yargılamanın gerektirdiği özel hayatın gizliliğine saygı sebebiyle dosya numaraları verilmemiştir.

Çocuğun korunması ile ilgili araştırma ve suçun soruşturulması ile ilgili işlemlerin yürütülmesi

Konu ile ilgili bildirim alınması, şikayetçinin ve mağdurun dinlenmesi işlemleri kollukta gerçekleşir. Aynı zamanda şikâyet konusu ile ilgili araştırma ve soruşturma aşamasındaki delil toplama işlemleri de kolluk tarafından gerçekleştirilmektedir. Kararı verecek adli merciler bu işlemler sonucunda oluşan bilgi ve belgeleri inceleyerek karar verecekleri için, kolluk işlemleri hem çocukların korunması hem de faillerin cezalandırılması bakımından çok önemli bir rol oynar.

Alınacak beyan ve ifadelerde ilk olarak, hem çocuğun korunma ihtiyacı bakımından hem de failleri ve suçlarını tespit bakımından yeterli delil elde etmek üzere çalışılmalıdır. Bu beyanın, evlendirilmeyi isteyip istemediğini, istiyorsa sebeplerini anlamak, dolayısıyla çocuğun yararının ve olağanüstü durum ve pek önemli sebebin bulunup bulunmadığının anlaşılmasında dikkate alınacağını, öte yandan bu beyandan olası failler ve fiillerinin tespit edilmesi için delil toplanması konusunda ipucu edinileceğini dikkate almak gerekir.

Evlenmeyi kim neden istiyor?

Çocukların ailedeki yoksulluk veya aile içi şiddet gibi sebeplerle, hayatlarının kurtulacağı düşüncesi ile evlenmeyi tercih edebildikleri veya anne babaların ailenin ekonomik krizine çare bulmak veya geleneksel sebeplerle çocuklarını evlendirmeyi tercih ettikleri bilinmektedir.

Ailenin sosyo-ekonomik koşullarının bu karara etkisi nedir?

Göç, ebeveynlerden birinin kaybı, doğal afetler sonrasında yaşanan krizler, aşırı borçlanma gibi ailenin sosyoekonomik zorluklar içerisinde olması da zaman zaman erken evlendirme gerekçesi olabilmektedir. Bunların hepsi evlenme ile ilgili hem uluslararası sözleşmelerde hem de Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen tam ve serbest iradeyi ortadan kaldırmaktadır. Öte yandan, bu koşulların her biri çocuğun korunması için gereken tedbirlerin alınması ile düzeltilebilecek koşullardır. Bu nedenle, öncelikle evlenmeyi kimin neden istediğine bakmak gerekir. Evlilik izni araştırması, hâkim tarafından yapılacak bir araştırmadır. Bu araştırmada hâkim hem çocuğun tam ve serbest iradeye sahip olup olmadığına, hem evlenme akdinin onun yararına olup olmadığına hem de erken evlenmesine izin verilmesi için gerekli olağanüstü durum ve pek önemli sebebin olup olmadığına bakar. Bu araştırmanın kapsamı, toplanması gereken ön bilgiler için de fikir verici niteliktedir.

EVLİLİK İZİNİ ARAŞTIRMASI TALEBİNİN KAPSAMI

Çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimi açısından,

1. Evlenme konusunda Medeni Kanun'un öngördüğü aşağıdaki yükümlülükleri anlayabilecek ve yerine getirebilecek gelişim düzeyinde olup olmadığının değerlendirilmesi

- a) Evlilik birlikteliğinin mutluluğunu sağlamak
- b) Çocukların bakım, eğitim ve gözetimini sağlamak
- c) Birlikte yaşamak
- d) Sadakat
- e) Eşlerin birbirlerine yardımcı olması
- f) Oturulacak konutu seçmek
- g) Evlilik birlikteliğinin giderlerini karşılamak
- h) Evlilik birlikteliğini üçüncü kişilere karşı temsil etmek ve evlilik birliğini temsilen üçüncü kişilere karşı sorumluluk üstlenmek
- i) Evlilik ile ergin kılınmak ve üçüncü kişilere karşı borçlandırııcı işlemler ve haksız fiillerinden de sorumlu hale gelmek

2. Evlenme konusunda ailesinin baskı ve yönlendirmesi ile başa çıkabilme ve tam ve özgür irade oluşturabilme yeteneğinin değerlendirilmesi

- a) Çocuğun yaşı ve gelişim düzeyi
- b) Evlilik kimin isteği
- b) Ailede karar alma mekanizmalarının işleyişi
- c) Çocuğun kararlara katılma olanağı
- ç) Çocuğun evlenme konusundaki görüşü
- d) Çocuğun alternatifler hakkındaki bilgisi
- e) Ailenin özellikleri (özellikle aşağıdaki alanlarda)
  - Aile bireyleri arasındaki ilişkiler
  - Çocuğa bakım hizmeti veren kişinin kim olduğu
  - Çocuğun ve ailenin halihazırda kullanabildiği destek mekanizmaları
  - Çocuk kendini evde güvende hissediyor mu?

- Ailenin çocuğun eğitimine yönelik bakışı nasıl?
- Ailede okuyan çocuk var mı?
- Çalışan çocuk var mı?
- Çocuğun ev içinde günlük aktiviteleri neler?
- Çocuğun ev içindeki yaşam koşulları (hijyen, beslenme, uyuma, çalışma koşulları)
- Aile çocuğa gerekli bakımı vermek için (eğitim dahil) yeterli kapasitede mi?
- Hanede başka evli olanlar kimler?
- 'İkinci eş' var mı?
- Eş adayı ile çocuk arasındaki yaş farkı var mı?
- Evliliğe nasıl karar verilmiş/veriliyor?
- Çocuk yaşta evlilik (dini veya resmi nikâh) var mı?
- Hanede hamile olan çocuk var mı?
- Çocukların doğru zamanda nüfusa kaydı yaptırılmış mı?
- Yaş büyütme başvurusu var mı?
- f) Ailenin çocuğu evlendirmek istemesinin sebebi
- g) Aşağıdakiler gibi başka korunma gereksinimleri var mı?
  - Şiddet görme veya şiddet riski (psikolojik, sözel, ekonomik, fiziki, cinsel vb. her türlü şiddet)
  - Engellilik
  - Gebelik
  - Yetersiz bakım
  - Ev içi ücretsiz çalışma da dahil olmak üzere çalışmaya zorlanma
  - Ailesinden ayrı / refakatsiz olma
  - İnsan kaçakçılığı mağduru veya risk altında olma
  - Sosyal yaşamın kısıtlanması
  - Eğitim hakkının engellenmesi
- h) Çocuğun resmi nikâh olmadan evlendirilmiş olması, hamile veya doğum yapmış olması
- i) Çocuğun eğitim, okula devam ve sağlık hizmetlerinden yararlanma durumu

- i) Çocuğun günlük faaliyetleri, evde üstlendiği sorumluluklar
- j) Çocuğun evlenme / evlendirilme dışındaki çözümlere ilişkin düşünce ve beklentileri

3. Evlenmesi halinde mensubu olacağı aile ve yaşam koşulları ile başa çıkabilme yeteneğinin değerlendirilmesi

- a) Gebe kalmaktan kaynaklanacak fiziksel sorunlar
- b) Kalabalık ailede yaşamaktan kaynaklanacak ilişki ve uyum sorunları
- c) Çocuğun eğitim durumu ve evlilik sonrasına ilişkin plan
- d) Eş adayının yaşı, medeni durumu ve işi
- e) Yaşanılacak hanenin nüfusu ve özellikleri
- f) Yaşayacağı hanede evlenecek çocuktan beklenen sorumluluklar

Evlendirme kararı sonrasında neler yapılmış?

Bir çocuğun evlendirilmesine karar verildikten sonra, çocuk eğer eğitime devam ediyorsa, okulu terk etmesi istenmektedir. Bu davranış, çocuğun eğitim hakkının ihlâli suçunu oluşturur. Bu nedenle soruşturma sırasında mutlaka dikkate alınması gerekir.

Bazı örneklerde, başlık parası alındıktan sonra resmi nikâh olmadan çocuğun imam nikâhı ile evlendirildiği ve evlendirildiği kişinin evine gönderildiği görülmektedir. Bu durumda çocuğun cinsel istismarı, alıkoyma, bu suçlara azmettirme, yardım ve yataklık ve hatta bazı durumlarda insan ticareti suçu gibi eylemler ile ilgili soruşturma yapılması gerekecektir.

Bu nedenle, evlendirme kararı verildikten sonra nelerin yapıldığını anlamaya ve delillendirmeye çalışmak gerekir.

Çocuk kiminle evlendiriliyor?

Çocuğun kiminle evlendirildiği ve evleneceği kişinin ve ailesinin özellikleri de önemlidir. Evleneceği kişinin halihazırda devam eden evliliğinin olması, yaşça kendisinden çok büyük olması, sabıkasının bulunması, çocuğun evleneceği zaman kalabalık bir aile içerisinde yaşayacak olması gibi eşe ve ailesine dair özellikler de çocuğun yararının değerlendirilmesi bakımından önemlidir. Burada söylenmek istenen, uygun bir eş olduğu takdirde çocuk

yaŖta evliliğin onaylanacağı anlamını taŖımamaktadır. Cocuğun yararının doğru değerlendirilmesi ve olası bütun risklerin anlaşılması ve özellikle cocuğun korunması için gerekli tedbirlerin doğru ve zamanında alınabilmesi için ilgili bütun verilerin toplanmasının önemine dikkat çekilmektedir.

ÇOCUK YAŖTA EVLİLİKLERE MÜDAHALE EDERKEN DİKKATE TUTULMASI GEREKEN EVLENME SÖZLEŖMESİNİN HUKUKİ SONUÇLARI

Adli ya da idari kararların alınması sırasında cocuğun yararının gözetilmesi, hem Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeden hem de Medeni Kanun'ndan doğan bir yükümlülüktür. Cocuğun yüksek yararı, onun sürekli gelişimi ile ilgili çeşitli konuları kapsayan dinamik bir kavramdır.³⁸ Dolayısıyla cocuğun yararının araştırılması, hem içerik hem de usul ile ilgili bir dizi kurala uyulmasını gerektirir.

Evliliğin cocuğun yararına olup olmadığı araştırılırken, cocuğun beden ve ruh sağlığı birlikte ve üstleneceği bu yükümlülükler açısından değerlendirilmelidir. Sadece evlilik birliğinin gerektirdiği yükümlülükler açısından değil, aynı zamanda hukuken reşit sayılmanın gerektirdiği yükümlülükler açısından da yeterli gelişim düzeyine erişip erişmediğinin detaylı ve dikkatli biçimde incelenmesi gerekir.

Türk Medeni Kanunu'na ve doktrine göre evlilik akdi ile taraflar aŖađıdaki yükümlülükleri üstlenirler (TMK 188-190):

- Evlilik birlikteliğinin mutluluğunu sağlamak
- Çocukların bakım, eğitim ve gözetimini sağlamak
- Birlikte yaŖamak
- Sadakat
- Eşlerin birbirlerine yardımcı olması
- Oturulacak konutu seçmek
- Evlilik birlikteliğinin giderlerini karşılamak
- Evlilik birlikteliğini üçüncü kişilere karşı temsil etmek ve evlilik birliğini temsilen üçüncü kişilere karşı sorumluluk üstlenmek

38 Cocuğun Yüksek Yararının Birinci Planda Dikkate Alınmasına Dair Genel Yorum No.14 (2013), md.3 prg.3 http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No14_-_Cocugun_Yuksek_Yarari.pdf (Erişim tarihi 30.03.2020)

Ayrıca evlilik, kişiyi ergin kılar (TMK 11). Dolayısıyla henüz ergin olmayan kişi, evlenme ile üçüncü kişilere karşı borçlandırııcı işlemler ve haksız fiillerinden de sorumlu hale gelir.

Bu nedenle evlenme yaşının, gençlerin bütün bu sorumlulukları üstlenebilecekleri gelişmişlik düzeyine eriştikleri zamana göre belirlenmesi gerekir. Ayrıca evlenme öncesinde tarafların mal rejimini de seçmeleri gerekir. Dolayısıyla evlenme akdini yapacak kişilerin mal rejimlerini ve olası sonuçlarını anlayacak ve bunlardan birine karar verebilecek gelişmişlik düzeyinde olması da gerekecektir.

Bu incelemeler sırasında, evlenmenin hukuki sorumlulukları, kişinin reşit hale gelmesinin hukuki sonuçları ve 18 yaşından küçüklerin bazı hakları kullanmasını engelleyen hukuki düzenlemelerin sebep olduğu sonuçlar arasındaki çelişkinin de dikkate alınması önerilir. Bir kişinin seçme ve seçilme hakkının kullanılabilmesi, siyasi parti kurabilmesi ve üye olabilmesi, motorlu taşıt ehliyeti alabilmesi için 18 yaşının doldurulması gerekmektedir.³⁹ Erken yaşta evlenmenin uygunluğu değerlendirilirken; çocuğun bir seçimde milyonlarca kişiden biri olarak kullanacağı oyun hatalı olması riskini katlanılamaz bulmak ile, bütün hayatını etkileyecek evlenme gibi bir kararın sonuçlarına katlanabileceğini düşünmek arasındaki çelişkiyi de açıklayabilmek gerekir.

2.2. ÇOCUĞUN EVLENDİRİLECEĞİNİN FARK EDİLMESİ VE BİLDİRİLMESİ

Çocuk yaşta evliliğin veya zorla evlendirilmenin önlenmesi devletlerin çocuk koruma alanındaki temel sorumluluklarından biridir⁴⁰. Toplumun genelini hedefleyen önleyici hizmetlerin yanı sıra, somut olguları erken fark etme ve müdahale etme de bir önleme faaliyeti olarak devletlerin çocuk koruma alanındaki görevleri içinde yer alır.

³⁹ 1982 tarihli T.C. Anayasası md.67; Karayolları Trafik Yönetmeliği md.76

⁴⁰ ÇHS md.19

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN EVLİLİK VEYA ZORLA EVLENDİRİLME RİSKLERİ

Çocuk yaşta evlendirilme hem çocuğun kendisini hem de sonraki kuşakları olumsuz etkilemektedir.

Çocuk yaşta evliliğin evlendirilmiş çocuklar üzerindeki etkisini ortaya koyan araştırmalar, evlenme izni öncesi yapılacak incelemenin önemini ortaya koymaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre, 16-19 yaş aralığında evlenen kişilerin %90'ı kız çocuğu, %10'u ise oğlan çocuğudur.⁴¹ Mardin'de 2016 yılında yapılan bir araştırmada, 2016 yılında evlenen erkeklerin %3,7'sinin, evlenen kız çocuklarının ise %27'sinin 16-19 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir.⁴² Bu sayıların resmi nikâh ile yapılan evliliklere ait olduğu dikkate alındığında, verilerin, hem erken yaşta evliliğin ciddi boyutlarda olduğu, hem de kız çocuklar ile erkek çocuklar arasında bir ayırım yapıldığını gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Öte yandan aynı veriler göstermektedir ki, kız çocuklarının büyük bir bölümü yaşatları ile değil, kendilerinden büyük kişiler ile, yetişkinler ile evlendirilmektedir.

Gene yapılan araştırmalar göstermektedir ki, ülkeler arasında da gelişmişlik düzeyine göre erken evlilik oranları değişmektedir. Örneğin; bu oran Kanada'da %0,6, Japonya'da %0,7, Almanya'da %1,2, İngiltere'de %1,7 ve Birleşik Devletlerde %3,9 iken; Arjantin'de %12, Azerbaycan'da %12, Afganistan'da %53,7 ve Nijer'de %61,9'dur.⁴³

Mardin'de 2016 yılında, evlendirilen 53 kız, 1 oğlan çocuğu ile gerçekleştirilen bir araştırmada çocukların 53'ünün okula devam etmediği, sadece bir kız çocuğunun okula devam ettiği, çocukların annelerinin %74,1'inin okuma yazma bilmediği ve ailelerin ortalama aylık gelirin 1.308±528 Türk Lirası olduğu tespit edilmiştir.⁴⁴

Aynı araştırmada çocuklarda genel ortalamanın üzerinde, majör depresyon, uyum bozukluğu ve anksiyete bozukluğu görüldüğü, çocuklardan %44'ünün ya çocuğu olduğu ya da hamile olduğu görülmüştür. Küçük yaşta yapılan evliliklerde kadınlarda ruhsal hastalık ve psikiyatrik destek arama oranının yetişkin yaşta evlenen kadınlara göre daha fazla oranda görüldüğü belirtilmiştir.⁴⁵

41 TÜİK Evlenme İstatistikleri, 2017 www.tuik.gov.tr (Erişim tarihi: 27.03.2019)

42 Damla Eyüboğlu ve Murat Eyüboğlu, "Küçük Yaşta Evlendirilmek İstenen Çocuklarda Psikiyatrik Bozukluklar ve Sosyodemografik Özellikler" Türkiye Klinik Psikiyatri Dergisi 2018;21, sf. 122

43 A.g.y. sf. 122

44 A.g.y. sf. 122

45 A.g.y. sf. 122

01.01.2010 – 31.12.2011 tarihlerinde Gaziantep'te yapılan bir başka araştırma⁴⁶ da bu verileri desteklemektedir. Gaziantep Çocuk Hastanesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Polikliniği'ne adli rapor düzenlenmesi amacıyla gönderilen, evlendirildiğinde 15 yaşını, değerlendirme sırasında 18 yaşını doldurmamış 48 çocuk ile yapılan çalışmada, çocukların %29,2'sinin (s=14) gebe olduğu, %43,8'inin (s=21) bir çocuk sahibi, %2,1'inin (s=1) iki çocuk sahibi olduğu, %25'inin (s=12) ise gebe veya çocuk sahibi olmadığı belirlenmiştir. Doğum yapmış olan 22 olgunun ilk doğum yapma yaşı ortalamasının $15,22 \pm 0,53$ (aralık: 13,66-16,17) olarak saptandığı, bu gebeliklerin %32,4'ünün (s=12) istenmeyen gebelik olduğu saptanmıştır. Çocukların %22,9'unun (s=11) evliliği istemediğinin belirlendiği de rapor edilmektedir. Bu çalışmada da çocukların ruh sağlığı değerlendirildiğinde, Mardin'de yapılan araştırma ile benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Yapılan ruhsal değerlendirme sonucunda olguların %45,8'inde (s=22) evlendirilme sonrası en az bir ruhsal bozukluğun geliştiği, majör depresif bozukluk, uyum bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), doğum sonrası depresyon, komorbid ruhsal bozukluk saptandığı rapor edilmektedir. Bu çalışmada ayrıca, çalışmaya katılan çocuklardan %29,2'sinde (s=14) evlendirilme sonrası intihar düşüncelerinin olduğu, %20,8'inin (s=9) evlendirilme sonrası intihar girişiminde bulunduğu, erken evlendirilen kızların %14,6'sına (s=7) evlendirildiği kişi tarafından fiziksel şiddet/istismar (tokatlama, yumruklama, tekmeleme veya bir cisimle vurma, sürükleme, boğazını sıkma gibi), %27,1'ine (s=13) ise duygusal şiddete/istismara (hakaret, küfür, aşağılama veya başkalarının yanında küçük düşürme) uyguladığını beyan ettiği de raporda yer almaktadır. Bu raporda aşağıdaki durumların, çocukların ruhsal bozukluk tanısı almasında etkili faktörler olarak görüldüğü bildirilmektedir:

- İstmeden evlenmek
- Eşini evlendirilmeden önce tanımamak
- Evlendirildikten sonra geniş ailede (evlendirildiği kişi ve ailesi ile) yaşamak
- Evlendirildiği kişi tarafından fiziksel ve duygusal şiddete/istismara (küfür, aşağılama veya başkalarının yanında küçük düşürme) maruz bırakılmak
- Eşin işsiz olması

⁴⁶ Nusret SOYLU ve Muhammed AYAZ, "Adli Değerlendirme İçin Yönlendirilen Küçük Yaşta Evlendirilmiş Kız Çocuklarının Sosyodemografik Özellikleri ve Ruhsal Değerlendirmesi" Anatolian Journal of Psychiatry. 2013;14:136-44

Fark etme yükümlülüğü, gerçekleşme riski olan olayları fark etmek ile başlar ama elbette gerçekleşmiş olayları da kapsar. Riski fark etme sorumluluğu, çocuk yaşta, erken evlilik veya zorla evlendirilme riski altında olan veya bu durumlara maruz kalmış çocukları kapsar. Dolayısıyla aşağıdaki üç aşamada da böyle bir tehlike altındaki çocuğu fark etmeyi ve korumayı sağlayacak bir sistem kurulmalıdır:

- Evlenme/evlendirilme riski altındaki çocuğun belirlenmesi ve çocuğun korunması
- Evlendirilen/evlenen çocuğun belirlenmesi ve korunması
- Evlendirilme sonrası çocuğu olan çocuğun belirlenmesi ve korunması

Bütün topluma yönelik sürdürülen önleyici çalışmalar sırasında evlendirilme riski altında olan çocuğun fark edilmesi ve henüz evlendirilmeden önlem alınması, koruyucu müdahalenin en etkili biçimidir.

FARK ETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ OLANLAR

- Öğretmen
- Sosyal hizmet uzmanı
- Muhtar
- Hâkim
- Savcı
- Sosyal çalışma görevlisi
- Doktor, ebe, hemşire vb. sağlık çalışanları
- Komşu
- Akraba

Bu tür bir belirleme, okulda, sağlık hizmetlerinde veya sosyal hizmetlerin sunumu esnasında yapılabileceği gibi adli sistem içerisinde de mümkündür. Evlenme izni başvuruları, boşanma ve velayet davaları gibi davalar sırasında bizzat adli sistem çalışanlarınca riskin fark edilmesi mümkün olabilir. Bunun için çocukla çalışan herkesin nelerin risk olduğunu bilmesi, bu riskleri fark edebilecek bir dikkat ile çalışması gerekmektedir.

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN EVLİLİK VEYA ZORLA EVLENDİRİLME RİSKİNİ FARK ETMEYİ SAĞLAYACAK İPUÇLARI⁴⁷

- Okuldan kaydın alınması
- Beklenmedik süre boyunca devamsızlık
- Sömestir tatilinden sonra geri dönmeme
- Daha önce katıldığı etkinliklere katılmama (Spor ve sosyal faaliyetler gibi)
- Çocuğun ev işi yapmasında / kardeşlerine bakmasında / aile ziyaretlerinde artış
- Aile veya çevresinde beşik kertmesi, berdel, çocuk yaşta evlilik gibi uygulamaların mevcut olması
- 'İstemeye gelindiğine' / gelineceğine dair bilgi
- Ailede çocuklara karşı ihmal tespit edilmiş olması
- Abla/abi veya başka akrabalarda çocuk yaşta evlilik olması
- Ailenin çocuğu okutmakta maddi zorluk çektiğini ifade etmesi
- Ailenin çocuğun okula erişiminde zorluk çektiğini ifade etmesi
- Ailenin okulda/okul çevresinde 'ahlaksız' / 'kötü' davranışlardan şikayetçi olması
- Artan aile tartışmaları
- Ev içi şiddet emareleri
- Cinsel şiddete uğrama emareleri
- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı problemleri (ağrı, regl, tuvalet problemleri ile görülebilir)
- Daha fazla oranda evde tutulma, dışarı tek başına yollanmama
- Her yerde çocuğa refakat edilmesi (Örn. doktorda, öğretmenle görüşmede)
- Fiziki görünümünde (giyim dahil) ani değişim
- Çocuğun sosyal faaliyetlere katılımının, engellenmesi,
- Depresif, zarar verici davranışlar görülmesi
- Çocuğun refakatsiz olması
- Okul performansında beklenmedik düşüş
- Çocuğun okul kaydının hiç olmaması
- Çocuğun yurtdışına / şehir dışına gönderileceği / gönderildiği yönünde şüphe çekici bir duyum
- Çocuğun insan kaçakçıları vasıtasıyla Türkiye'ye gelmiş olabileceğine dair şüphe
- Ailenin veya çocuğun devlet nezdinde kayıtsız olması

⁴⁷ Çocuk Yaşta Evliliklerin Önlenmesi Temel Eğitim Programı, UNICEF ve Gaziantep Belediyesi

2.3. BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ, BAŞVURU VE RESEN HAREKETE GEÇME

Korunma ihtiyacı içerisinde olan bir çocuğu gören herkes, bu durumu çocuğun korunmasından sorumlu makamlara bildirmekle yükümlüdür. Eğer çocuğun bu hali ona karşı bir suç işlenmesinden kaynaklanıyorsa, bu durumun aynı zamanda suçun soruşturulması ve önlenmesinden sorumlu kolluğa ve/veya Cumhuriyet Savcılığına da bildirilmesi gerekir. Çocuk yaşta ya da zorla evlendirilen bir çocukla ilgili olarak her iki makama birden bildirimde bulunulması gerekecektir.

Riski fark eden meslek elemanlarının bildirim yapma konusunda yaşayabilecekleri en önemli sıkıntı çocuğun veya kendilerinin güvenliklerine ilişkin kaygılardan kaynaklanır. Bunun için, bildirim yapacak kişiler ile bildirim alacak ve duruma müdahale edecek kişiler ve kurumlar arasında iyi bir iş birliği ve güvene ihtiyaç bulunmaktadır.

Bildirim yapma anı da önemlidir. Bir çocuğun evlenme veya evlendirilme riskinin çocuğun korunmasından sorumlu makamlara bildirim anına karar verirken, çocuğun yararı ve durumun aciliyeti temel kriterler olmalıdır. Bildirimi yapacak kişi güvenliği ile ilgili bir kaygı duyuyorsa bunu da adli makamlara bildirerek önlem alınmasını talep edebilir. Bu ihtiyaca yanıt vermek üzere kolluğun ve adli sistemin de durumun aciliyetine ve koşulların risk durumuna uygun tedbirleri birlikte alabilecek durumda olması gerekir.

Bildirimi Almaktan Sorumlu Makamlar için Çocuğun ve Bildirimi Yapanın Güvenlik İhtiyacını ve Müdahalenin Aciliyetini Değerlendirme için Kontrol Listesi

- Evlenme / evlendirilme tarihi
- Çocuğun bir başka yere götürülme olasılığı
- Çocuğa veya ailesine uygulanan baskı
- Çocuğun bir suç veya hak ihlaline maruz kalma durumu
- Bildirim yapan kişiye yönelik tehdidin varlığı

2.3.1. ÇOCUK KORUMA KANUNU VE SOSYAL HİZMETLER KANUNU'NA GÖRE BİLDİRİM

Kanunlar, çocuğun korunmasından sorumlu kurumların, bir çocuğun korunma ihtiyacı içerisinde olduğunu fark etmeleri konusunda bir zafiyet olmasını engellemek için her tür bilgi edinme yolunu öngörmeye çalışmıştır. Üçüncü kişiler bildirebilir, çocuk ve bakımından sorumlu kişiler başvurabilir veya bu makamlar resen haberdar olabilirler.

Çocuğun korunmasından sorumlu olan, dolayısıyla çocuğun korunması ile ilgili bildirim ve başvuruları almaktan ve kendisi de resen araştırmaktan sorumlu makam Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatlarıdır (Tablo 2). İl Müdürlüklerine başvurulabileceği gibi ALO 183 hattı üzerinden de bildirim yapılabilir.

Kolluk ise, hem suçun önlenmesi ve soruşturulmasından sorumlu makamdır⁴⁸, hem de çocuğun korunmasından sorumlu makam çalışanlarının görevlerini yerine getirebilmeleri için yardımcı olma görevi vardır.⁴⁹ Dolayısıyla kolluk da bildirim ve başvuruları almaktan sorumludur.

BİLDİRİM

Çocukların risk altında olduğu durumlara özgü bildirim, Sosyal Hizmetler Kanunu (md.21), Çocuk Koruma Kanunu (md.6), Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik⁵⁰ (md.6) ve Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (md.7) ile düzenlenmektedir.

Buna göre, bildirim yükümlülüğü olan kişiler şöyle sıralanmıştır:

- Adli ve idari merciler,
- Kolluk görevlileri,
- Köy ve mahalle muhtarları,

⁴⁸ PVSK md.1 ve 2.B.VII

⁴⁹ ÇKK md.45

⁵⁰ RG 24.12.2006 - 26386

- Belediye zabıta memurları,
- Sağlık ve eğitim kuruluşları,
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri,
- Sivil toplum kuruluşları
- Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar.

Bildirim, yazılı veya sözlü olarak yapılabilir. Sözlü bildirim, il müdürlüklerine telefonla, ALO 183 aranarak veya il müdürlüğüne gidilerek yapılabilir. Yazılı bildirim, e-posta veya dilekçe ile il müdürlüğüne müracaat edilerek yapılır.

Kolluğa bildirim, ALO 155'e, karakola ya da Cumhuriyet Savcılığına yapılabilir. Bildirim yazılı veya sözlü şekilde yapılabilir.

BAŞVURU

Çocuk (kendisi veya onu temsile yetkili kimse aracılığı ile) ve çocuğun bakımından sorumlu kimseler de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatlarına veya kolluğa başvurabilirler.

Başvuru, yazılı veya sözlü olarak yapılabilir.

RESEN HAREKETE GEÇME

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatları, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında basın ve yayın organları ile benzeri iletişim araçlarında çıkan haberleri ve her türlü duyumu ihbar kabul ederek, ayrıca bir resmi duyuru gelmesini beklemeden harekete geçerek bunları araştırmakla yükümlüdür.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanları, bu araştırmaları neticesinde tespit edilen duruma müdahale için ihtiyaç duyduklarında kolluktan yardım talep edebilecekleri gibi, çocuğa karşı bir suç işlendiğini öğrendiklerinde bu durumu kolluğa bildirmek zorundadırlar.

TABLO 2. ÇOCUĞUN KORUNMASINDAN SORUMLU MAKAMLARA BİLDİRİM

Bildirim/Başvuru Yükümlülüğü Olanlar	Usul	Öğrenme/Fark Etme Sorumluluğu Olan
<ul style="list-style-type: none"> • Adli ve idari merciler • Kolluk görevlileri • Köy ve mahalle muhtarları • Belediye zabıta memurları • Sağlık ve eğitim kuruluşları • Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri • Sivil toplum kuruluşları • Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar	BİLDİRİM →	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatları: <ul style="list-style-type: none"> • Bildirim ve başvuru ile öğrenme • Resen öğrenme
<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk • Çocuğun bakımından sorumlu kimseler	BAŞVURU →	

2.3.2. TÜRK CEZA KANUNU'NA (TCK) GÖRE BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Türk Ceza Kanunu, bildirim makamını soruşturmadan sorumlu makam olarak belirlemektedir.

Soruşturmadan sorumlu makamlara bildirim, kolluğa veya Cumhuriyet savcılığına yazılı veya sözlü olarak yapılabilir (Tablo 3).

Suçun bildirilmesi yükümlülüğünün ihlali Türk Ceza Kanunu ile suç olarak düzenlenmektedir.⁵¹

Bir suç işlenmesi ile ilgili bilgi edinen kişinin mesleğine göre, bildirim yükümlülüğünün doğduğu an ve bildirmeme halinin cezası değişir.

Bildirim, şekil şartına bağlı değildir. Yazılı veya sözlü yapılabilir. Kimliklerinin açığa çıkma ihtimali, birçok kişiyi korkutmakta ve bildirim

⁵¹ TCK md.278-280

yapmaktan kaçınmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle bildirim yapan kişiler kimliklerini bildirmeye zorlanmamalı, kimlik bilgilerinin korunmasına özen gösterilmeli, bu konu ile ilgili hakları konusunda doğru bir biçimde bilgilendirilmelidirler.

TABLO 3. YASAL DÜZENLEMELERE GÖRE BİLDİRİM, BAŞVURU YÜKÜMLÜLÜĞÜ OLANLARA GÖRE BİLDİRİM VE BAŞVURU MAKAMI

Bildirim/Başvuru Yükümlülüğü Olanlar	Bildirilecek Makam
<ul style="list-style-type: none"> • Sivil toplum kuruluşları • Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar 	Soruşturmadan sorumlu makamlar = Savcılık ve kolluk
<ul style="list-style-type: none"> • Adli ve idari merciler • Kolluk görevlileri • Köy ve mahalle muhtarları • Belediye zabıta memurları • Eğitim kuruluşları ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri 	Yetkili makam = Soruşturmadan sorumlu makamlar ve korumadan sorumlu makamlar
<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık kuruluşları görevlileri 	

Böyle bir bildirim alan kolluğun bu süreçte izleyeceği yolu belirlerken iki temel amacı bulunmaktadır:

1. Çocuğun gecikmesizin en uygun biçimde korunmasını sağlamak.

Bu kapsamda Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu kapsamında kolluğa verilen yetkileri kullanabileceği gibi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile iş birliği yaparak Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde acil koruma kararı alınmasını da sağlayabilecektir.

2. Faillerin tespiti ve müeyyidelendirilmesi için etkin bir soruşturma yürütmek.

Bu kapsamda bütün delillerin eksiksiz ve hukuka uygun bir biçimde toplanması için gereken tedbirleri almak da kolluğun öncelikli hedeflerindedir.

Bir riskin fark edilmesi sonrasında izlenecek yol ve iş akışı Tablo 4'de gösterilmiştir.

TABLO 4. FARK ETME İLE BAŞLAYAN YASAL MÜDAHALE SÜRECİNDE İŞ AKIŞI

İş Akışı	Sorumlular	Yasal Dayanak	
Başvuru / Bildirim	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuğun kendisi • Bakımından sorumlu kişiler 	<ul style="list-style-type: none"> • Adli makamlar (aile mahkemesi vd.) • Köy ve mahalle muhtarları • Belediye zabıta memurları • Sağlık ve eğitim kuruluşları • Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevlileri • Sivil toplum kuruluşları • Bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğundan haberdar olanlar 	<ul style="list-style-type: none"> • 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu md.21 • 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu md.278 • 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyeti Hakkında Kanun md.1, 2
Bildirimi alma / Soruşturma başlatma / Koruyucu müdahale	Kolluk		
	Cumhuriyet Savcılığı / Çocuk Büro Savcısı		
1. Başvuru / Bildirim alma / Resen öğrenme 2. Koruyucu müdahale: a. Çocuğu kuruluş bakımına alma b. Sosyal inceleme yapma c. Acil koruma talep etme (çocuğun kuruma kabulünden itibaren 5 gün içinde)	Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü		
Acil koruma talebini inceleme ve karar verme (Talepten itibaren 3 gün içinde)	Çocuk Hâkimi	Çocuk Koruma Kanunu md.9	
Sosyal inceleme raporu hazırlama (En çok 30 gün içinde)	Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü		
Tedbir kararı	Çocuk Hâkimi		

2.3.3. BİLDİRİM YOLUNUN TEKLEŞTİRİLMESİ

Her iki alandaki düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde, bildirim için iki ayrı makam öngörüldüğü görülür. Bir çocuğun evlendirildiğini öğrenen makamlar bunu çocuğun korunmasından sorumlu makamlara⁵² ve soruşturma makamlarına bildirmekle⁵³ yükümlüdürler.

Çocuğun korunmasından sorumlu makam, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'dır.⁵⁴ Bu durumda bildirim Bakanlığın il müdürlüğüne veya Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocuk hâkimine yapılması gerekecektir. Soruşturma makamı olarak da bildirim Cumhuriyet savcılığına veya kolluğa yapılması gerekir.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, çocuğa karşı kötü muamele, ihmâl ve istismar durumlarında, bildirimleri teşvik etmek için bildirim makamının tekleştirilmesini ve adli olmayan, "idari makam" olarak belirlenmesini, bu makamın müdahalesi sonrasında gerek duyulursa olayın adli makamlara intikal ettirilmesini önermektedir. ÇHS'nin bu konuyu düzenleyen 19. maddesi de adli makamların müdahalesini "gerek görülmesi halinde" kaydına bağlamıştır.

⁵² Sosyal Hizmetler Kanunu md.21

⁵³ TCK md.278

⁵⁴ 1 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi md.65 vd.

AVRUPA KONSEYİ

PARLAMENTERLER MECLİSİ

KÜÇÜKLERİN KÖTÜ MUAMELEYE KARŞI KORUNMASI HAKKINDA TAVSİYE KARARI 561 (1969)⁵⁵

.....

6. Özellikle hekimler olmak üzere, çocuklara yönelik zalimliği en iyi şekilde ortaya çıkaracak olanların, pek çok vakada meslek sırrını saklama yükümlülüğü ile bağlı bulunmalarından, yahut bu kişilerin, kötü muamele gören çocuklara ilişkin mevzuat ile anılan yükümlülükten kurtarılmış bulunduğu hallerde ise, yasal bakımdan sorumlu makamları vaka hakkında bilgilendirmekte fazlasıyla gönülsüz olmalarından ötürü, kötü muameleye maruz kalan pek çok çocuğun kaderinin değiştirilemediğini not ederek;

.....

9. Bakanlar Komitesi'nin aşağıdaki hususları yerine getirmeleri için üye Devletler hükümetlerine çağrıda bulunmasını tavsiye etmektedir:

a. yetkili bakanlıkların ve ilgili devlet dairelerinin, çocukların maruz bırakıldığı fiziksel ya da ruhsal zalimane muamele sorununun ciddiyetinin ve boyutlarının farkına varmalarını temin edecek tüm önlemleri almaları;

b. halihazırda çıkarılmamış ise, çocukların kötü muamele gördüğü vakalara ilişkin olarak hekimleri mesleki sır saklama yükümlülüğünden arındıran ve hekimlerden, tespit ettikleri vakalar hakkında, ilgili idari makamı yazılı olarak, sadece o makama iletilecek şekilde ve derhal bilgilendirmelerini talep eden düzenlemeleri yapmaları;

....

⁵⁵ Küçüklerin Kötü Muameleye Karşı Korunması Hakkında 561 (1969) sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi parlamenterler Meclisi'nin 30 Eylül 1969 tarihli 9. oturumunda kabul edilmiştir. Çevirisi Prof. Dr. Semih Gemalmaz tarafından yapılmıştır. (Gemalmaz, Mehmet Semih (Prof. Dr.), Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusal Üstü Belgeler, İstanbul Barosu Yayınları 2002, sf. 12-13)

Yasalardaki ikili düzenlemenin birlikte ele alınması ile bildirim makamının tekleştirilmesi mümkündür. Özellikle alanda çalışanların Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler Kanunu düzenlemesi doğrultusunda, bildirim çocuk korumadan sorumlu makamlara (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve çocuk hâkimi) yapması ve bu makamın yapacağı inceleme sonucuna göre durumu soruşturmadan sorumlu makama (kolluk ve Cumhuriyet savcılığı) intikal ettirmesi ile bildirim makamının tekleştirilmesi mümkün olacaktır.

Bu durumda, çocuk korumadan sorumlu makam kendisine yapılan bildirim sonrasında çocuğun korunma ihtiyacı ile ilgili incelemeyi derhal başlatacak ve bunu yaparken çocuk aleyhine suç işlendiğini öğrenmesi halinde bu durumu soruşturmadan sorumlu makama derhal bildirmesi gerekecektir.⁵⁶

56 TCK md.279

BÖLÜM 3
**ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN EVLİLİK
VEYA ZORLA
EVLENDİRİLME
RİSKİNİ ÖĞRENEN
KOLLUĞUN
İZLEMESİ
GEREKEN YOL**

3.1. KOLLUĞUN ROL VE SORUMLULUĞU

Çocuk yaşta, erken veya zorla evliliklerden çocukların korunması ile ilgili olarak kolluğun iki rolü bulunmaktadır: evlenme riski altındaki çocuğun korunması ve çocuğa karşı suç işleyen kişiler hakkında etkin bir soruşturma yürütülmesi.

Kolluk kendisine gelen ihbarlar üzerine duruma müdahale etmiş olabileceği gibi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yapılan müdahaleye eşlik ediyor da olabilir.

Bu gibi olaylara müdahale sırasıyla şu aşamaları içerir:

- **Çocuğun güvenliğinin sağlanması:** Bu konuda kolluk, adli kolluk yetkilerini ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'dan kaynaklanan yetkilerini kullanabilir.
- **Acil koruma prosedürünün işletilmesi:** Acil koruma tedbirlerinin alınabilmesi durumun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirilmesi gerekir.
- **Yapılan işlemin Cumhuriyet Savcılığına bildirilmesi:** Bu bildirim; hem çocuğun korunması ile ilgili işlemlerin tespiti açısından Çocuk Büro Savcılığına (ÇKK md.6), hem de failer ile ilgili yürütülecek soruşturma bakımından da yetkili ve görevli Cumhuriyet Savcısına yapılmalıdır.
- **Kapsamlı bir araştırma ve soruşturma yapılması:** Çocukların evlendirilmesi veya zorla evlendirilme olaylarına müdahale; bir yandan çocuk koruma alanının yani idari kolluğun, diğer yandan da suçun soruşturulmasının yani adli kolluğun görev alanına ilişkin yetkilerin kullanılmasını gerektirir. Her iki alanda da adli makamların doğru ve etkili karar alabilmesi için ilk müdahale aşamasında hukuka uygun ve yeterli araştırmanın yapılması, soruşturmanın yürütülmesi ve delil toplanması büyük önem ifade eder.

Uygulanabilecek Tedbirlerin Planlanması

Müdahaledeki aşamaların birbirinden bağımsız aşamalar olarak görülmemesi gerekir. Özellikle de suçlular ile ilgili soruşturma ile mağdurun korunması için yapılacak işlemlerin birlikte yürütülmesi için iyi bir planlama yapılması önemlidir.

ÇHS'nin 19. maddesinde de ortaya konduğu üzere, her türlü çocuk ihmal ve istismar durumu ile mücadele, önleyici hizmetler ile başlamalıdır. Çocuk bir hak ihlâline maruz kalmadan riskin önlenmesi devletlerin birincil sorumluluğudur. Burada en önemli sorunlardan biri, kötü muamele olayları ile mücadelenin, olay olduktan sonra failerin tespit ve cezalandırılmasına indirgenmesidir.

ÇHS'de olduğu gibi birçok uluslararası sözleşme ve ilkede bu duruma dikkat çekilmekte ve önleyici ve koruyucu müdahalenin önemi vurgulanmaktadır. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 561 (1969)⁵⁷ sayılı "Küçüklerin Kötü Muameleye Karşı Korunması Hakkında Tavsiye Kararı"nda, sadece failerin cezalandırılmasına dayalı mücadele stratejisinin yetersizliğinden bahseder ve önleyici tedbirlerin, ebeveynlerin yardım görmeleri, çocukların tedavileri gibi sosyal alandaki tedbirler olduğunu bildirir.

Mağdurun ihtiyaç duyduğu korumanın etkili bir biçimde sağlanmaması, mağdurun daha fazla zarar görmesine veya delillerin kaybolmasına neden olabilmektedir. Öte yandan delillerin titizlikle toplanmaması, bu suçların soruşturma ve kovuşturmalarında zafiyete neden olabilir. Bu da hem doğrudan mağdur hem de olası mağdurlar açısından caydırıcı olmaktadır.

Gerek bildirim alma gerekse duruma müdahale etme aşamalarında birden fazla kurumun birden fazla sorumluluğu vardır. Bu nedenle en etkili müdahale için çocuk yaşta evlilik, erken evlilik veya zorla evlendirilmenin önlenmesi amacıyla izlenecek yol ve alınacak tedbirler planlanmalıdır. Bunun için de sorumlu kurumlar arasında iyi bir iş birliği ve koordinasyon olmalıdır. İdeali, bu iş birliğinin olay anından önce sağlanmış olması ve bu tür durumlarda izlenecek yola ilişkin ortak bir davranış kodunun izlenmesidir.

⁵⁷ Küçüklerin Kötü Muameleye Karşı Korunması Hakkında 561 (1969) sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin 30 Eylül 1969 tarihli 9. oturumunda kabul edilmiştir. Çevirisi Prof. Dr. Semih Gemalmaz tarafından yapılmıştır. (Gemalmaz, Mehmet Semih (Prof. Dr.), Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusal Üstü Belgeler, İstanbul Barosu Yayınları 2002, sf. 12-13)

Müdahale, Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) veya Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre, çoğu zaman da her ikisi birden dikkate alınarak planlanmalıdır.

Aile içerisinde şiddetin olması ve aile bireylerinin çocuk üzerinde baskı uygulaması gibi durumlarda, saldırgan aile bireyinin çocuğun bulunduğu yerden uzaklaşmasını ve çocuğun güvenliğini sağlamak için, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre önleyici tedbirlerin uygulanması talep edilebilecektir.

Ancak bu gibi durumlarda, çocuğun maruz kaldığı risk ve ailenin diğer bireylerinin tutumlarına göre çocuğun aile dışında korunması da gerekebilir. Bu durumda, ÇKK'ya göre bakım tedbiri kararı almak gerekir (bkz. Bölüm 5).

Hükmedilecek tedbirin belirlenmesini sağlamak üzere sosyal incelemenin yapılması ve mahkemeden karar alınması için yeterli süre yoksa ve çocuğun içinde bulunduğu duruma derhal müdahale etmek gerekiyorsa, önce çocuk kuruluş bakımına alınır, daha sonra inceleme yapılır. Bu durumda acil koruma prosedürü uygulanır (bkz. Bölüm 4.1).

Acil koruma prosedürü işletilmediği takdirde, bildiri alan Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü resen veya bildiri alan Cumhuriyet savcısı ve çocuk hâkiminin talebi ile bir sosyal inceleme yapar (bkz. Bölüm 4.2). Bu inceleme, tedbirin planlanmasına zemin hazırlar.

Tedbirler planlanırken aşağıdaki ilkelere dikkat edilmelidir:

1. 18 yaşına kadar her birey çocuktur ve yasaların tanıdığı bütün haklardan ve korunma hakkından diğer çocuklarla eşit olarak yararlanmalıdır (ÇHS md.1).
2. Alınacak her türlü kararda birinci öncelik çocuğun yararını korumaktır (ÇHS md.3).
3. Çocuğun yararı aksini gerektirmedikçe çocuk ailesi yanında korunmalıdır (ÇHS md.9).
4. Ailenin çocuğun güvenliği için risk teşkil ettiği durumlarda çocuğu aileye karşı korumak devletin görevidir (ÇHS 19).

Evlenme izni başvurusunun değerlendirilmesinde olduğu gibi, çocuk yaşta, erken veya zorla evlendirilmekten çocuğun korunması için alınacak tedbirlerin belirlenmesi sürecinde de çocuğun yararının değerlendirilmesi gerekecektir. Bu değerlendirmenin BM Çocuk Hakları Komitesinin 14 no.lu Genel Yorumu'nda⁵⁸ da belirttiği ve ÇKK'nın da öngördüğü gibi çoklu disiplinli bir yöntem ile yapılması gerekir. Bu tür kararlar öncesinde, çeşitli disiplinlerden profesyonellerin ortak değerlendirme yapabildikleri bir vaka yönetim modeli uygulanmalıdır.

Kolluğun bu aşamadaki rolü, tedbir kararını alacak makamlara yeterli delil sunulmasını sağlamaktır.

3.1.1. ÇOCUĞUN GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASI: AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN İLE BELİRLENEN KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ TEDBİRLERİN ALINMASI

Evlenme izni olan veya olduğu iddia edilen durumlara müdahale

Bir kimsenin kendi kararı ile evlenebilmesi için 18 yaşını doldurmuş olması ve ayırt etme gücüne sahip bulunması gerekir. 17 yaşını doldurmuş kişiler veli veya vasilerinin yazılı izni ile evlenebilirler.⁵⁹ Veli ya da vasisi olmayanlar ise vesayet makamının (sulh mahkemesi) izni ile evlenebilirler. Olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebebin varlığı halinde, 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine hâkim (aile mahkemesi hâkimi) tarafından izin verebilir.

Erken evlilik tanımı dikkate alındığında, Türk Medeni Kanunu'nun evlenme ile ilgili bu düzenlemeleri ile kabul edilen evlenme yaşının erken olduğu görülür. Kanun da, bu yaşın küçük olduğunu dikkate alarak iznin her

⁵⁸ Çocuğun Yüksek Yararının Birinci Planda Dikkate Alınmasına Dair Genel Yorum No.14 (2013), md.47 [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No14 - Cocugun_YukseK_Yarari.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No14_-_Cocugun_YukseK_Yarari.pdf) (Erişim tarihi 30.03.2020)

⁵⁹ TMK md.124; Evlendirme Yönetmeliği md.14 ve md.20

durumda verilmemesini sağlamak üzere sınırlamalar getirmektedir. Hâkimin evlenme izni verebilmesi için olağanüstü durum bulunması ve çocuğun yararının değerlendirilmesi gerekir.

OLAĞANÜSTÜ DURUM VE PEK ÖNEMLİ SEBEP ARAŐTIRMASININ İLKELERİ NELER OLMALIDIR?

1) Devletin, toplumun veya ailenin çocuğu koruma yükümlülüğu kapsamında müdahale gerektiren haller olağanüstü durum ve pek önemli sebep sayılmaz.

Örnek: Ailenin yoksul olması ve çocuğun evlenmesi halinde onlara yardım edebilecek olması, çocuğun anne-babasının ölmüş olması ve akrabalarının yanında kalıyor olması.

2) Çocuğa zarar verici bir eylem veya çocuğa karşı işlenmiş bir suç sonucu doğan koşul olağanüstü durum ve pek önemli sebep sayılmaz.

Örnek: Çocuğun kaçırılmış olması, cinsel istismara maruz kalmış olması, çıkan dedikodular nedeniyle çocuğun onur ve haysiyetine yönelik saldırılara maruz kalması, taraflardan birinin çocuk diğerinin ise yetişkin olması ve yaş farkının akran sayılamayacak kadar fazla olması.

3) Olağanüstü durum ve pek önemli sebep, çocuğun yararı ve özelliklerine ilişkin olmalıdır.

Örnek: Akran iki çocuğun rızaya dayalı cinsel ilişkileri sonucu kız çocuğunun gebe kalması üzerine bebeğin nesebinin sağık olması için evlilik birliği içinde doğmasını sağlamak.

Bunun için de bu kriterlere uygunluk açısından şu koşullar kontrol edilmelidir:

- a) Evlilik sözleşmesinin tarafları akran olmalıdır,
- b) Evlilik birliği her iki çocuğun da eğitim, gelişim vb. haklarını kullanmalarına engel oluşturmayacak olmalı,
- c) Evlilik birliğinin gerektirdiği sorumluluklarla başa çıkma konusunda yeterli ekonomik, psiko-sosyal güvenceye sahip olmalıdır,
- d) Her ikisinin de ayırt etme gücü, ergin kılınmanın gerektirdiği hukuki sorumluluğu kaldırabilecek düzeyde olmalı.

Çocuk yaşta veya zorla evlendirilmelerini önleme çalışmaları kapsamında evlenme yaşının yasal olarak 18 yapılması, bu alandaki güncel uluslararası metinlerin başlıca önerilerinden biridir.⁶⁰

Evlenme izninin, bir istisna hali olduğu ve koşula bağlı olarak böyle bir istisnaya olanak tanındığı unutulmamalıdır. Verilecek iznin gerekçesi kadar kapsamı da önemlidir. Bir çocuğun genel olarak evlenmesine izin verilmesi sonucunu doğuracak belirsiz bir karar verilmesinden kaçınılmalıdır. Başvuruya konu evlenme ile ilgili yapılacak araştırma neticesinde, izin verilecek ise karar da çocuğun kiminle evlenmesine izin verildiği belirtilmelidir. Dolayısıyla müdahale edilen olayda evlenme izninin bulunduğundan bahsediliyorsa, yetkili ve görevli bir mahkeme tarafından verilmiş çocuğun evlendirildiği kişi ile ilgili bir izin olup olmadığı kontrol edilmelidir.

İzin verilmiş olsa bile çocuğun daha sonra fikrini değiştirmiş olma, o anda bir zorlama ile karşı karşıya kalma ihtimali dikkate alınarak çocukla görüşülmeli ve risk durumu değerlendirilmelidir.

Çocuk yaşta evlenme veya zorla evlendirme durumlarına müdahale

Çocuk ailesinden veya çocuk ile evlenmek isteyen kişiden veya bu kişinin ailesinden kaynaklanan bir şiddet tehlikesi ile karşı karşıya ise, aile içi şiddetten korunmaya özgü düzenlemelerden de yararlanma imkânı vardır. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun gereğince, bu durumda şiddet mağduruna yönelik olarak koruyucu tedbirler, şiddet uygulayana yönelik olarak da önleyici tedbirler uygulanır (Tablo 5 ve Tablo 6). Gecikmesinde sakınca olan hallerde tedbirlerin bazılarını kolluk amiri veya mülki amir de karar verebilir. Eğer yakın ve ciddi bir tehlike var ise, mağdura bulunduğu ilde veya bir başka yerde bir barınma yeri de sağlanabilir.

⁶⁰ Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi "Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği" R 1468 (2005) <https://rm.coe.int/090000168079eff8>; BM İnsan Hakları Komisyonunun "Erken ve Zorla Evlilik" Raporu <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/ForcedMarriage/NGO/GirlsNotBridesSecretariat.pdf>

TABLO 5. ŞİDDET MAĞDURUNA UYGULANABİLECEK TEDBİRLER (KORUYUCU TEDBİRLER)

Gecikmesinde sakınca olan hâl, tedbirin uygulanmasında meydana gelecek gecikmenin kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabileceği haldir.			
KORUYUCU TEDBİRLER	Kolluk Amiri	Mülki Amir	Hâkim
Bulduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması	√	√	
Geçici maddi yardım		√	
Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.		√	
Hayati tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması	√	√	
Çocuklar için kreş imkanının sağlanması		√	
İşyerinin değiştirilmesi			√
Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi.			√
Tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması (Türk Medeni Kanunu'ndaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine)			√
Kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi			√

TABLO 6. ŞİDDET UYGULAYANA UYGULANABİLECEK TEDBİRLER (ÖNLEYİCİ TEDBİRLER)

ÖNLEYİCİ TEDBİRLER	Kolluk Amiri	Hâkim
Şiddet mağduruna yönelik tehdit, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmama	√	√
Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılma ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi	√	√
Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmama	√	√
Çocuklarla kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlandırılması ya da tümüyle kaldırılması	√	√
Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, yakınlarına, tanıklarına, çocuklarına yaklaşmama		√
Korunan kişinin eşyalarına zarar vermeme		√
Korunan kişiyi rahatsız etmeme		√
Bulundurulmasına veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etme		√
Alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmama, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavi olma		√
Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurma ve tedavi olma		√

Ayrıca, şiddet uygulayan hakkında soruşturma başlatılır. Şiddetin türüne göre tehdit, yaralama, hakaret vb. suç oluşturan eylem ile ilgili ceza davası açılabilir.

Zorla evlendirme veya herhangi bir biçimde çocuğun aile içi şiddete maruz kalmasının söz konusu olduğu hallerde izlenecek yol Tablo-7'de özetlenmektedir.

Bazı durumlarda çocukların para karşılığında evlendirilmeleri söz konusudur. Türkiye içerisinde yaşayan veya özellikle Afganistan veya Suriye gibi ülkelerden mülteci, sığınmacı vb. statülerde göç ile Türkiye'ye gelmiş olan çocukların yetişkinler ile evlendirilmeleri söz konusu olduğunda, bu işlemin para karşılığında yapıp yapılmadığına da ayrıca dikkat edilmelidir.

Çocuğun para karşılığında evlendirilmesi; insan ticaretine konu edilmesi demek olduğu gibi, içinde bulunduğu ortamın risklerine dair de fikir verir. Bu nedenle bu olasılığın dikkate alınması ve böyle bir riskin bulunması halinde çocuğun acil koruma tedbirleri ile güvenliğinin sağlanması gerekir.

TABLO 7. AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN'A GÖRE BİLDİRİM SONRASI İŞLETİLECEK SÜREÇ

İnharın veya talebin alınması	Bir çocuğun evlenmeye zorlandığını veya aile içerisinde şiddete maruz kaldığını gören herkes durumu yetkili makamlara bildirmelidir (bkz. Bölüm 3).
Kolluk tarafından koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması	Böyle bir bildirim veya başvuru alan kolluk, koruyucu ve/veya önleyici tedbirleri derhal alır veya durumu bu tedbirleri almaya yetkili mülki amire ve Cumhuriyet savcılığına bildirir. Aynı zamanda soruşturma başlatılması için de durumu Cumhuriyet savcılığına bildirmesi ve onun talimatı doğrultusunda çocuk aleyhine işlenen suçla ilgili delilleri toplaması gerekir.
Mülki amir/ hâkim onayı	Kolluk tarafından alınan koruyucu tedbirler, alındığı tarihte uygulamaya konulur ve takip eden iş günü içinde mülki amirin onayına sunulur. Önleyici tedbirler ise aynı süre içinde hâkim onayına sunulur. Onama ilgili makamca 24 saat içinde yapılmazsa tedbir kararı kalkar.
Tedbir kararının bildirimini	Onanan tedbir kararları muhatabına tefhim (yüze karşı) veya tebliğ yolu ile bildirilir. Önleyici tedbir kararı bildirilirken, ihlalinin tutuklama sebebi olduğu konusunda da ihtar yapılmalıdır.
Eylemin soruşturulması	Şiddet içeren eylemler, kendi başlarına bir suç (yaralama, hakaret gibi) oluşturur. Zaman zaman bu eylemlere silah bulundurma veya uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanımı gibi başkaca suç oluşturan eylemler de eşlik eder. Bu suçlar ile ilgili soruşturma genel hükümlere göre yürütülür. Bu kuralın iki önemli etkisi vardır: <ol style="list-style-type: none"> 1. Soruşturma ile ilgili işlemler için durumun derhal Cumhuriyet savcılığına bildirilmesi gerekir. 2. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çerçevesinde koruyucu ve önleyici tedbirler alınmış olsa dahi, soruşturma evresinde delillerin toplanması ve korunması için el koyma, yakalama gibi koruma tedbirleri de alınabilir. Aynı şekilde uyuşturucu kullanımının suç oluşturduğu hallerde uygulanan denetimli serbestlik tedbirleri de uygulanabilir.

TABLO 7. AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN'A GÖRE BİLDİRİM SONRASI İŞLETİLECEK SÜREÇ

Mağdurun korunması ve şiddetin önlenmesi amacıyla tedbir alınması	<p>1- Gizlilik kararı</p> <p>Gizlilik kararı verildiğinde korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, bu bilgileri hukuka aykırı olarak başkasına veren, ifşa eden veya açıklayan kişi hakkında Türk Ceza Kanunu'nun (md.258) ilgili hükümlerinin uygulanacağını öngörmektedir.</p> <p>2- Eşyaların kolluk marifetiyle teslimi</p> <p>Kolluğun bu aşamada yapması gereken bir diğer işlem, mağdurun gündelik hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan eşya ve belgelerine sahip olmasını sağlamaktır. Şiddet mağdurunun talebi üzerine kişisel eşya ve belgelerin kolluk marifetiyle teslimi sağlanır.</p> <p>3- Yerleşim yerinin belirlenmesi</p> <p>Şiddet mağdurunun geçici koruma altına alınmasına ilişkin koruyucu tedbir kararı ile şiddet uygulayan hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesinden, hakkında koruyucu veya önleyici tedbir kararı verilen kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yerden kolluk birimi görevli ve yetkilidir.</p> <p>4- Barınma tedbiri</p> <p>Tedbir kararı, kolluk amirince verilir uygulanır veya şiddet mağduru kişi karar verildiği esnada kollukta ise; kolluk birimleri tarafından Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il veya ilçe müdürlüklerine ulaştırılır. Bunun mümkün olmaması halinde giderleri Bakanlık bütçesinden karşılanmak üzere kendisine ve beraberindekilere geçici olarak barınma imkânı sağlanır. Bunun da mümkün olmaması halinde mülki amir veya kolluk talebi üzerine şiddet mağduru kişi ve yanındakiler kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesis, yurt veya benzeri yerlerde geçici olarak barındırılabilir.</p>
Önleyici tedbir kararını ihlâl eden kişinin tutuklanması	<p>Şiddet uygulayan kişi, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümlerine göre verilen önleyici tedbir kararına aykırı hareket etmesi halinde, üç günden on güne kadar zorlama hapsine tâbi tutulur.</p> <p>Zorlama hapsi kararı hâkim tarafından, tedbirin niteliği ve aykırılığın ağırlığı dikkate alınarak verilir. Aykırılık tekrar ettiğinde bu süre 15 günden 30 güne kadar uzatılabilir. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez.</p> <p>Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet başsavcılığınca alınır. Bu kararlar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.</p>

3.1.2. ACIL KORUMA PROSEDÜRÜNÜN İŞLETİLMESİ İÇİN DURUMUN AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞINA BİLDİRİLMESİ

Acil koruma prosedürü, çocuğun içinde bulunduğu tehlike hali hakkında kapsamlı bir araştırma yapacak kadar vakit yoksa, bazı inceleme işlemlerini ertelemeyi sağlayan bir prosedürdür.

Düğünün bildirim ile aynı gün olması veya evlendirme işlemi birkaç gün sonra olacak olsa bile ailenin çocuğu kaçırma ihtimalinin olması gibi haller acil duruma örnek gösterilebilir.

Aşağıdaki haller acil koruma gerektiren durumlara örnektir:

- Evlenme/evlendirmenin yakın bir tarihte gerçekleşecek olması
- Çocuğun evlendirilmek üzere yurt dışına veya bir başka ile götürülecek olması
- Çocuğun evlenmeyi kolaylaştırmak üzere bir suça (kaçırılmak, cinsel istismar vb.) maruz kalmış olması veya kalma riskinin bulunması
- Çocuğun kendisinden büyük bir kimse ile evlendirilecek veya evlenmiş olması
- Çocuğun hamile olması
- Çocuğun aile içi şiddete maruz kalması
- Çocuğun okuldan alınacak olması

Çocuk Koruma Kanunu'nun 9. maddesine göre, bu bildirim alan Aile ve Sosyal Hizmetler İl müdürlüğünün sırasıyla şu işlemleri yapması gerekecektir:

1. Öncelikle çocuğu bir kuruma yerleştirmek,
2. Çocuğun kuruma kabul edildiği tarihten itibaren 5 gün içerisinde çocuk hâkimine müracaat ederek acil korunma kararı talep etmek.

Bu görevini yerine getirebilmek, çocukla ilgili incelemeyi yapmak veya çocuğu bulunduğu yerden alabilmek için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı alışanı gerektiğinde çocuğun ve/veya kendisinin güvenliğinin sağlanması amacıyla kolluktan yardım talep edebilecektir. Bu durumda kolluk gecikmeye sebebiyet vermeyecek biçimde gereken iş birliğini yapmaktan sorumludur. (KK md.45)

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın il ve ilçe teşkilatları, korunmaya ihtiyacı olan çocuğu tespit etmek ve gerekli tedbirleri almak amacıyla, kendisine bildirilen veya öğrendiği olayla ilgili bir inceleme başlatır. Bu işlemin derhal yapılması gerekir.

İl ve ilçe teşkilatı, çocuğun tespiti ve gerekli tedbiri almak üzere başlattığı çalışmalarda ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapar.

İnceleme ve sonucunda çocuğun yararlanacağı hizmete karar verilirken çocuğun ihtiyaçları ve durumun aciliyeti göz önünde bulundurulur.

İnceleme sonucunda Çocuk Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 21. maddesine uygun olarak bir inceleme raporu hazırlanır ve bu rapor bir talep yazısı ekinde çocuk hâkimine sunulur. Çocuk hâkiminin olmadığı yerde bu sıfat ile yargılama yapan mahkemeye sunulur.

6284 sayılı Yasanın 20. maddesi Bakanlığa, gerekli görmesi hâlinde kadın, çocuk ve aile bireyelerine yönelik olarak uygulanan şiddet veya şiddet tehlikesi dolayısıyla açılan idarî, cezaî, hukukî her tür davaya ve çekişmesiz yargıya katılma yetkisi vermektedir.

ÇOCUK KORUMA KANUNU'NA GÖRE VERİLEN KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI HAKKINDA YÖNETMELİK⁶¹

TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI, TAKİBİ VE DENETİMİ

MADDE 18

- (1) Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlarca, bu tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği konusunda bir plan hazırlanarak uygulamaya konulur. Bu plan çocuğun teslim edildiği ya da teslim alındığı tarihten itibaren en geç on gün içerisinde mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulur. Mahkeme veya çocuk hâkimi, gerektiğinde uygulama planının değiştirilmesini isteyebilir.
- (2) Uygulama planı hazırlanırken çocuk hakkında düzenlenmiş sosyal inceleme raporundan da yararlanılabilir.
- (3) Uygulama planında, kararın uygulanmasından sorumlu kişi, tedbirin türü ve süresi, tedbirin uygulanmasında hangi kurumlarla iş birliği yapılacağı ve hangi hizmetlerin sağlanacağı, nelerin amaçlandığı ve ilerlemenin nasıl ölçüleceğine ilişkin bilgilere yer verilir.
- (4) Tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimi, tedbir kararlarının uygulanmasını, tedbirden beklenen gayenin gerçekleşip gerçekleşmediğini, uygulanan tedbirin çocuğun gelişimini hangi yönde etkilediğini en geç üçer aylık sürelerle incelettirir.
- (5) Tedbirlerin uygulanmasına ilişkin inceleme, mahkemede görevli sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır.
- (6) Hakkında bakım ve barınma tedbiri kararı verilen ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda bulunan çocukla ilgili inceleme görevi öncelikle bu kurumda çalışan sosyal çalışma görevlilerine yaptırılır. Ancak, çocuğun yüksek yararının gerektirdiği durumlarda inceleme görevi mahkemeye atanan sosyal çalışma görevlilerine de yaptırılabilir.
- (7) Sosyal çalışma görevlilerinin bulunmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında fiili ya da hukuki bir engel bulunması halinde, Kanunun 33. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan veya serbest meslek icra eden sosyal çalışma görevlileri, inceleme için görevlendirilebilir.

(8) Sosyal çalışma görevlilerinin görev alanı haricinde başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması halinde, Kanunun 33.maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olmak şartıyla mahkemece, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile serbest meslek icra edenlere de inceleme yapma görevi verilebilir.

(9) Yedinci ve sekizinci fıkralarda sayılanlar arasından temin edilemediği takdirde inceleme yaptırmak için denetimli serbestlik görevlisi olarak istihdam edilen sosyal çalışma görevlisinden de yararlanılabilir.

(10) Görevlendirme yapılırken bilirkişilerin iş durumu gözetilerek 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adli Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanan listelerden yararlanır.

(11) Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu fıkralara göre yapılan görevlendirmelerde, incelemeyi yapanlara mahkeme veya çocuk hâkimi tarafından bilirkişilik esasları çerçevesinde tayin edilecek ücret Cumhuriyet başsavcılığının suçüstü ödeneğinden ödenir.

(12) İncelemeyi yapan sosyal çalışma görevlisi ya da uzman, inceleme sonucunda bir rapor düzenleyerek on gün içinde mahkemeye veya hâkime verir. Gerekli görüldüğünde raporu düzenleyen uzman dinlenebilir. Rapor yeterli görülmezse yeniden inceleme yaptırılır.

(13) Kanunda yazılı tedbirlerin uygulanması amacıyla özel ve resmi kişi, kurum ve kuruluşlarca verilecek hizmetler, Kanunun ilgili tedbiri yerine getirmekle sorumlu tuttuğu Bakanlığın denetiminde yürütülür. Ancak bu tedbirlerin yerine getirilmesinde ceza infaz kurumlarına herhangi bir görev yüklenemez.

(14) Haklarında bakım veya barınma tedbiri kararı verilen ve uygulanması amacıyla kurum ve kuruluşlara teslim edilen çocuklara ilişkin nakiller, kuruluştan izinsiz ayrılan çocuklara ilişkin işlemler ile izin, ziyaret, harçlık, giyim-kuşam, kırtasiye ve benzeri işlemler, tedbiri uygulayan kurum veya kuruluşların kendi mevzuatı çerçevesinde yürütülür.

3.1.3. MÜDAHALE EDİLEN OLAYIN SAVCILIĞA BİLDİRİLMESİ

Savcılığa yapılacak bildirim iki işlevi bulunmaktadır: (1) Çocuğun korunması ile ilgili işlemlerin yürütülmesi (2) Failler ve suçlama ile ilgili soruşturmanın yürütülmesi. Çocuğun korunması için gereken incelemeyi yapmak ve çocuğu korumak için tedbirleri uygulamakla yükümlü Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün de bildirim makamları arasında olduğuna ve bu yola da öncelikli olarak veya eş zamanlı müracaat edilmesi gerektiğine dikkat edilmelidir.

Çocuğun korunması ile ilgili işlemlerin yürütülmesi için durumun Çocuk Büro Savcılığına bildirilmesi

Çocuk Büro Savcılığına yapılacak bildirim sonrasında savcılık, çocuk hakimine müracaat ederek koruma kararı talep edebilir.⁶² Acil hallerde çocuk, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğüne kurum bakımına alınmalı ve kurum tarafından çocuk hakimine müracaat edilmelidir.⁶³

Çocuk hâkimi bu talebi aldıktan sonra 3 gün içinde talep hakkında karar vermelidir. Verilen karar 30 gün süre ile geçerlidir. Bu süre içerisinde il müdürlüğünün çocuk hakkında sosyal inceleme yapılmasını sağlaması ve hazırlanan raporu mahkemeye sunması gerekir. Bu inceleme sonucunda kurumun çocuk hakkında alınacak tedbir ile ilgili bir öneri oluşturması beklenmektedir.

Çocuk hâkiminin, raporun gelmesinden sonra, raporu da dikkate alarak çocuk hakkında tedbir kararı vermesi gerekir.

Acil korunma kararları, çocuğun ailesinin yanında tehlikede olduğu veya ailesinin koruma ve gözetiminden yoksun olduğu hallerde alınacak ve çocuğun kurum bakımına alınmasını öngören kararlardır.

62 ÇKK md.7

63 ÇKK md.9

ÇOCUK KORUMA KANUNU

ACIL KORUNMA KARARI ALINMASI

MADDE 9

(1) Derhal korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı halinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.

(2) Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.

(3) Kurum, çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder.

Soruşturmanın yürütülmesi için durumun Cumhuriyet Savcılığına bildirilmesi

Bir çocuğun evlendirilmesi çocuk istismarıdır ve birçok uluslararası metinde insan hakkı ihlâli olarak kabul edilmektedir. Evlendirilme, birden fazla kişinin birden fazla eylemi ile gerçekleşir ve bu eylemlerin birçoğu Türk Ceza Kanunu ile suç olarak düzenlenmektedir.

Bu nedenle bu tür olaylara müdahale edildiğinde delillerin kaybolmasını önlemek için Polis Vazife ve Salâhiyeti Kanunu'nda yazılı yetkilere dayanarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun öngördüğü tedbirlerin alınması, müdahale edilen olayların Cumhuriyet Savcılığına bildirilmesi ve soruşturmanın titizlikle yürütülmesi gerekir.

3.2. CÖCÜK YAŞTA EVLENMENİN HUKUKEN GEÇERLİ KABUL EDİLDİĞİ BİR ÜLKEDEN GELEN CÖCÜKLAR BAKIMINDAN İZLENMESİ GEREKEN YOL

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun⁶⁴, evlenme ehliyeti ve şartlarının belirlenmesinde, taraflardan her biri için evlenme anında tâbi olunan milli hukukun uygulanacağını, evlilik akdi şeklinin ise evliliğin gerçekleştiği ülke hukukuna göre belirleneceğini öngörmektedir (md.13). Ancak yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk Kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde bu hüküm uygulanamayacak, Türk hukuku uygulanacaktır (md.5).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "Z. H. ve R. H. v. İsviçre" kararında⁶⁵ 14 ve 18 yaşlarındaki Afgan vatandaşı başvuruçuların, İran'da gerçekleştirdikleri dini nikâhın İsviçre'ye sığınma talebi incelenirken tanınmamasının özel yaşama ve aile yaşamına saygı kuralını ihlal etmediğine karar vermiştir. Avrupa Birliği Parlamenterler Meclisi önerisi de, zorla evlendirilme ve çocuk yaşta evliliklerin önlenmesi için, yurt dışında yapılan çocuk yaşta evliliklerin tanınmaması yönündedir.⁶⁶

Dolayısıyla, taraflardan birinin Türk vatandaşı olması halinde o kişi bakımından evlenme ehliyet ve şartları belirlenirken uygulanacak olan Türk hukuku 16 yaşında hâkim kararı, 17 yaşında veli izni bulunmasını zorunlu kılacaktır.

⁶⁴ 5718 sayılı Kanun RG 12.12.2007 – 26728

⁶⁵ ECHR, Z. H. and R. H. v. Switzerland, no. 60119/12, 8 Aralık 2015, <https://www.refworld.org/pdfid/566843824.pdf> (son görüntüleme tarihi 16.11.2020).

⁶⁶ Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi "Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği" R 1468 (2005) 14.2 <https://rm.coe.int/090000168079eff8>

Taraflardan her ikisinin de çocuk yaşta evliliğe olanak veren bir ülkenin vatandaşı olması ve Türkiye’de evlenecek olmaları durumunda, evlenme akdi şekil açısından Türk hukukuna tabi olunacaktır. Dolayısıyla bu durumda resmi nikâh kısılması gerekecektir. Esas açısından da evlenmeye ilişkin kurallar kamu düzenine ilişkin olduğundan yaşın belirlenmesinde öncelikle vatandaşı olunan ülke hukukuna bakılır. Bu ülke hukukundaki kuralın, Türk Medeni Kanunu’daki evlenme yaşından daha düşük bir yaş belirlemiş olması halinde, Türkiye’de gerçekleştirilecek evlenme sözleşmelerinde Türk hukuku uygulanacaktır.

SURİYE HUKUKUNA GÖRE EVLİLİK SÖZLEŞMESİNİN BİÇİMİ VE EVLENME YAŞI HAKKINDA BİLGİ NOTU⁶⁷

Suriye Kişisel Statü Kanunu’na Göre Evlenmenin Kurulması⁶⁸

...Dini veya resmî bir evliliğin geçerli olarak kurulması için yerine getirilmesi gereken şartlar şunlardır: Taraflar evlilik birliğini kurmak için gerekli hukuki ehliyete sahip olmalıdır. Kadın taraf evlenmeye rıza göstermelidir. Kadın tarafı korumakla görevli yasal temsilci evlenme sırasında hazır bulunmalıdır ve evlenmeye onay vermelidir. Mehir değeri hususunda taraflar anlaşmış olmalıdır (Carlisle, 2008). Her iki taraf da evlenme isteğinde olduğu açıkça ifade etmelidir. İcap ve kabul beyanları tek bir seferde açıkça ve şahitler tarafından iştirilebilecek şekilde açıklanmış olmalıdır (KSK. m.11-12). Şahitlerin, her biri yetişkin, ayırt etme yeteneğine sahip ve Müslüman iki erkek veya bir erkek ile iki kadından oluşmalıdır (KSK. m.12; Nasir, 1990, van Eijk, 2013, Carlisle, 2008). Bir evlilik sözleşmesi, evliliğin hukuki mahiyeti ve amacıyla çelişen ya da hukuka aykırı bir yükümlülük içeriyorsa, söz konusu yükümlülük yok sayılır; ancak evlilik sözleşmesi geçerliliğini korur (KSK. m.14; Anderson, 1955).

Resmî evlenmede taraflar Şer’iye mahkemesindeki hâkime evlenme dilekçelerini sunar (KSK. m.40/f.1). Bu dilekçeye ek olarak; muhtar tarafından düzenlenmiş, tarafların adını, yaşını, yerleşim yerini, yasal temsilcinin adını ve tarafların evlenmelerine bir engel olmadığını bildiren bir resmî belge (KSK. m.40/f.1.a); tarafların medeni durumlarını açıklayan bir nüfus kaydı (KSK. m.40/f.1.b); tarafların evlenmelerinde tıbben bir sakınca bulunmadığına dair sağlık raporu (KSK. m.40/f.1.c); ordu hizmetinde bulunan veya askerlik görevini yapmakta olan kişiler için evlenme izni mahkemeye ibraz edilir (KSK. m.40/f.1; Anderson, 1955, Carlisle, 2008, van Eijk, 2013).

⁶⁷ Buradaki bilgi notu, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması’ndan (2016) aynen alıntıdır. https://www.ailevecalisma.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf

⁶⁸ A.g.e. sf. 41

Tüm evliliklerin mahkeme nezdinde tutulan sicile tescili gerekir. KSK. m.40/f.2 örf ve âdete göre yapılmış evliliklerin gerekli şartlara uyulduğu takdirde tescil edilebileceğini düzenlemektedir. İstisna olarak, bir çocuk dünyaya gelmişse veya gebelik durumu varsa, evlilik söz konusu şartlara uyulmaksızın tescil edilebilir (Carlisle, 2008, van Eijk, 2013).

Suriye KSK'sında resmî evlenmenin önemini vurgulamak için, 1949 tarihli ve 148 sayılı Ceza Kanunu'nda, mahkeme töreni dışında nikâh kıyan din adamlarının para cezası veya hapis cezası ile cezalandırılması öngörülmüştür (Carlisle, 2008).

Suriye Kişisel Statü Kanunu'nda Evlenme Yaşı⁶⁹

Suriye KSK'sında bir kişinin bülüğ çağına girmiş olması evlenme ehliyetine sahip olabilmek için ön koşuldur (Nasir, 1990). Bülüğ çağına gelmemiş bir çocuk asla evlenemez ve evlenmesine yasal temsilcisi tarafından izin verilemez (Anderson, 1955). Evlenme yaşı ise yasa koyucu tarafından erkek için asgari on sekiz, kadın için on yedi olarak belirlenmiştir (KSK. m.16). On beş yaşını dolduran bir erkek çocuğu veya on üç yaşını dolduran bir kız çocuğu bülüğ çağına girdiğini iddia ediyorsa, hâkim söz konusu iddianın samimiyetine inandığı ve yeterli fiziksel olgunluğa eriştiklerine kanaat getirdiği takdirde erkek veya kız çocuğunun evlenmelerine izin verebilir (KSK. m.18/f.1; CEDAW/C/SYR/2: par.376; Anderson, 1955, Nasir, 1990, van Eijk, 2013).

KSK. m.18/f.2'ye göre evlenme isteğinde bulunan kız çocuğunun yasal temsilcisi onun babası veya büyük babası ise, evlenme başvurusunda bulunan tarafların yasal temsilcinin de rızasını almaları gerekir. Hâkim tarafların yaşları arasında ölçsüz bir fark bulunduğunu tespit ederse veya evlenmenin gerçekleşmesinde bir fayda görmezse, evlenme izni vermekten kaçınabilir (KSK. m.19; Anderson, 1955, van Eijk, 2013, Nasir, 1990).

Suriye KSK'sına ilişkin Açıklayıcı Şerh'te; eşler arasındaki ciddi yaş farkının evlilik hayatında dengesizliklere ve ahlaki bozukluklara neden olduğundan; uygulamada da mahkemelerin bu tür fiili problemleri gerekçe göstererek evlenme başvurusunu geri çevirdiğinden söz edilmektedir. Bu nedenle, 1959 tarihli KSK'sına hâkimin bu hallerde evlenme başvurusuna onay vermekten kaçınabileceği açıkça hükme bağlandığı belirtilmektedir (Anderson, 1955).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Konvansiyonu'na (CEDAW) 28 Mart 2003 itibariyle katılan Suriye'nin, Konvansiyon'un 16. maddesinin 2. fıkrasına ilişkin çekincesi bulunmaktadır. Söz konusu fıkrada "Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesi hiçbir şekilde yasal sayılmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dâhil gerekli tüm önlemler alınacaktır" ibaresi yer almaktadır. Suriye, aynı zamanda Çocuk Hakları Konvansiyonu'na da 15 Temmuz 1993'ten beri (m.14, m.20 ve m.21'e ilişkin çekincelerle birlikte) taraftır. Evlenme yaşının hem erkek hem de kadın için asgari on sekiz olarak belirlenmesi için bir yasa tasarısı olduğu, özellikle kırsal kesimde kız çocuklarının küçük yaşta evlenmelerinin engellenmesi için halkın bilinç seviyesinin yükseltilmeye çalışıldığı, Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından Çocuk Hakları Komitesi'ne sunulan 2009 tarihli raporda belirtilmektedir (CRC/C/SYR/3-4).

Ayrıca, ihtilaf halinde, evlenme akdinin varlığını kişilerin vatandaşı oldukları ülke hukukuna göre geçerli bir belge ile ispatlamaları gerekir. Bu konuda bir ihtilafın varlığı halinde milli hukukun belirlenmesi görevi hâkime aittir. (md.2/1) Ancak hâkim taraflardan bu konuda yardım isteyebilir. Eğer belirlenemiyorsa Türk hukuku hükümlerinin uygulanması gerekir. (md.2/2) *"Hukuku uygulanacak devlet iki veya daha çok bölgesel birime ve bu birimler de değişik hukuk düzenlerine sahipse, hangi bölge hukukunun uygulanacağı o devletin hukukuna göre belirlenir. O devlet hukukunda belirleyici bir hükmün yokluğu hâlinde ihtilâfla en sıkı ilişkili bölge hukuku uygulanır."* (md.2/5)

Örneğin; Suriye'de evlenme konusunda taraflar tâbi oldukları hukuku, o hukuka göre geçerli bir evlilik akdi bulunduğunu ispat ile mükelleftirler. İddia ettikleri hukukun geçerli hukuk olup olmadığını araştırmak da hâkimin görevidir.

SURİYE ARAP CUMHURİYETİ KİŞİSEL HAL KANUNU (1953/59)

Suriye Arap Cumhuriyeti 9/7/1953 tarihli ve 59 yasama sayılı medeni hal kanunu

Rıza ve ilan etme

Madde 5

Evlilik, bir tarafın teklifi ve diğer tarafın kabulü ile gerçekleşir.

Madde 11

1- Teklif ve kabulde, her iki taraf aynı mecliste olmak kaydıyla her konuda anlaşmış, akdin her iki tarafı diğer tarafın ne dediğini duyuyor ve evliliğin kastedildiğini anlıyor olmalıdır ve herhangi bir tarafın kabulden önce teklifi geçersiz kılacak herhangi bir eylemi-söylemi bulunmamalıdır.

2- Teklif, teklif eden kişinin ehliyetinin olmaması ve her iki taraftan birinin itiraz addedilecek bir eylemde bulunması durumlarında geçersiz sayılır.

Ehliyet

Madde 15

1- Evlilik ehliyetinde akıl ve bülüş şartı koşulur.

2- Hâkim, akıl sağlığı yerinde olmayan (mecnun/bunak) bir kişinin, evliliğinin o kişinin iyileşmesine faydalı olduğunu gösteren bir psikiyatri kurulu raporuyla kanıtlanırsa, evliliğine izin verebilir.

Madde 16

Evlilik ehliyeti erkek çocukta tam 18 yaşında, kız çocukta ise tam 17 yaşında tamamlanır.

Madde 17

Hâkim evli bir erkeğin şer'i bir gerekçesi bulunmadıkça ve her iki eşe bakacak maddi gücü olmadığı sürece ikinci bir eşle evlenmesine izin vermemekle yetkilidir.

Madde 18

1- Eğer bir erkek çocuğu on beş yaşını ya da bir kız çocuğu on üç yaşını doldurduktan sonra bülüş iddiasında bulunur ve evlilik talep ederse hâkim, iddialarının gerçekliğini tespit eder ve bedenlerinin olasılığını göz önünde bulundurarak evliliğe izin verir.

2- Eğer vasi baba veya büyük baba ise, onayı şart koşulur.

Madde 19

Eğer nişanlı çift yaş olarak birbirine uygun değil ve evlilikte bir fayda gözetilmiyor ise hâkim bu evliliğe onay vermemekle yetkilidir.

Madde 20

On yedi yaşını doldurmuş bir kız çocuğu evlenmek isterse hâkim, kendisinin belirlediği bir süre içinde, kızın vasisinden görüşünü açıklamasını ister. Eğer vasi itiraz etmez ya da itirazı kayda değer bulunmazsa hâkim, yeterlilik şartıyla evliliğine izin verir.

(Evlilik) Akit işlemleri

Madde 43

Akit, hâkim veya yetkilendirdiği mahkeme yetkilileri tarafından gerçekleşir.

Madde 44

Evlilik dosyası şunları içermelidir:

A- İki tarafın tam adları ve her birinin ikametgâhı.

B- Akit, tarihi ve yeri.

C- Şahitlerin ve vekillerin tam adları ve her birinin ikametgâhı.

D – Mihri muaccel ve mihri müccel miktarı ve mihri muaccelin alınıp alınmadığı.

E- İlgili kişiler ve yetkilendirilmiş kişinin imzası ve hâkimin onayı.

Çocuk yaşta birine yönelik cinsel içerikli davranışları suç olarak kabul eden Ceza Kanunu⁷⁰ açısından ise kişi bulunduğu yer hukukuna tâbidir. (md.8)

Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi⁷¹ de taraf devletlerden, maddi ceza hukuku açısından çocuklara yönelik her tür cinsel içerikli davranışın suç olarak düzenlenmesini talep ederken (Bölüm 6), devletin yargı yetkisinin de geniş olarak uygulanmasını talep etmektedir. (md.25)

Dolayısıyla, çocuk yaşta bir kişi ile evlenen veya bu yaşta bir kişiyi evlendiren kişiler, Türk vatandaşı olmasalar bile, eylemlerine uyan maddeye bağlı olarak soruşturma başlatmak gerekir.

70 5237 sayılı Kanun RG 12.10.2004 - 25611

71 Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi ([http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel Istismara Karsi Korunmasına Iliskin Avrupa Konseyi Sozlesmesi.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocukların%20Cinsel%20Suistimal%20ve%20Cinsel%20Istismara%20Karşı%20Korunmasına%20İlişkin%20Avrupa%20Konseyi%20Sözleşmesi.pdf)) (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

ÇOCUKLARIN CİNSEL SUİSTİMAL VE CİNSEL İSTİSMARA KARŞI KORUNMASINA İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ (LANZAROTE) SÖZLEŞMESİ

Madde 25 – Yargı yetkisi

1- Tarafların her biri, söz konusu suçun aşağıdaki yerlerde veya şahıslarca işlenmesi halinde, bu Sözleşme kapsamında belirlenen suçlar üzerinde yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır:

a- kendi toprakları üzerinde; veya

b- söz konusu Tarafın bandırasını taşıyan bir gemide; veya

c- söz konusu Tarafın yasalarına göre tescilli bir uçakta; veya

d- vatandaşlarından biri tarafından işlendiğinde; veya

e- mutaden kendi toprakları üzerinde ikamet eden biri tarafından işlendiğinde.

2- Tarafların her biri, suçun kendi vatandaşlarından birine veya mutaden kendi toprakları üzerinde ikamet eden birine karşı işlenmesi halinde, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlar üzerinde yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

3- Tarafların her biri, Sözleşmeyi imzalarken veya parlamentodan geçirilmesi, kabulü, onayı veya sözleşmeye taraf olduğunu belirten belgeyi sunarken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yazılmış bir beyan ile, bu maddenin 1.e fıkrasında belirtilen yargı yetkisi kurallarını uygulamama veya spesifik durumlarda veya şartlarda uygulama hakkını saklı tuttuğunu beyan edebilir.

4- Bu Sözleşmenin Madde 18, 19, 20.1.a ve 21.1.a ve b fıkraları uyarınca belirlenen suçların kovuşturulmasında, 1.d fıkrası kapsamındaki yargı yetkisinin söz konusu eylemlerin suçun işlendiği yerde cezalandırılacağı ile ilgili koşulun uygulanmasını engellememesi için, Tarafların her biri gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

5- Tarafların her biri, Sözleşmeyi imzalarken veya parlamentodan geçirilmesi, kabulü, onayı sırasında veya sözleşmeye taraf olduğunu belirten belgeyi sunarken, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yazılmış bir beyan ile, kendi vatandaşının kendi toprağında mutaden ikamet ettiği durumlarda, Madde 18.1.b'nin ikinci ve üçüncü bentleri doğrultusunda düzenlenen suçlarla ilgili olarak, bu maddenin 4. fıkrasının uygulanmasını sınırlama hakkını saklı tutacağını bildirebilir.

6- Bu Sözleşmenin Madde 18, 19, 20.1.a ve 21'i uyarınca belirlenmiş suçların kovuşturulmasında, Tarafların her biri, 1.d ve e fıkralarına ilişkin yargı yetkisinin, kovuşturmanın ancak mağdurun vereceği bir rapora veya suçun işlendiği yerin Devletinin vereceği bir suç duyurusuyla başlatılması koşuluna bağlı olmasını engellemek üzere, gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

7- Tarafların her biri, suç işlediği iddia edilen şahsın topraklarında bulunması ve bu şahsı sadece milliyetine bağlı olarak başka bir Tarafa teslim etmediği hallerde, bu Sözleşmede belirtilen suçlarla ilgili yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

8- Bu Sözleşmede belirtilen suçlarla ilgili bir suç iddiası üzerinde birden fazla Tarafın yargı yetkisi iddiasında bulunması durumunda, ilgili Taraflar, yerine göre, kovuşturma için en uygun yargı yetkisinin hangisi olduğunu belirlemek üzere birbirleriyle istişarede bulunacaklardır.

9- Uluslararası hukukun genel kuralları saklı kalmak üzere, bu Sözleşme her bir tarafın kendi iç hukuku uyarınca icra ettiği cezai yargı yetkisini geçersiz kılmaz.

BÖLÜM 4

ADLİ

SORUŞTURMA

GEREKTİREN

EYLEMLER

4.1. BİR ÇOCUĞU EVLENDİRME

4.1.1 BAKIM GÖZETİMİ ALTINDAKİ ÇOCUĞU EVLENDİREN

Evlilik sözleşmesinin getirdiği yükümlülüklerin ağırlığı ve evlendirilmiş çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar dikkate alındığında, çocuk yaşta veya zorla evliliğin çocuğun beden ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği, çocukların okulu terk etmek zorunda kaldığı görülmektedir.

Evliliğin, taraflardan birinin evliliğe “tam ve serbest onay” vermediği haller zorla evlendirmedir.⁷²

Bu nedenle, bakım gözetimi altındaki çocuğu evlendiren veli veya vasi birden fazla suç işlemiş olmaktadır:

1. Tehdit, şantaj (TCK md.106-107)
2. Eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi (TCK md.112)
3. Cinsel istismar veya reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md.103-104) suçları için azmettirme, yardım etme (TCK md.38-39)
4. İnsan ticareti (TCK md.80)
5. Koruma, gözetim, yardım ve bildirim yükümlülüğünün ihlali (TCK md.97-98)
6. Kötü muamele (TCK md.232)
7. Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (TCK md.233)

⁷² Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi (2005) “Zorla Evlendirmeler ve Çocuk Evlilikleriyle İlgili 1468 sayılı Kararı”

4.1.2. EVLENMEYE ARACILIK VEYA TANIKLIK EDENLER

Bir çocuğun evlenmesini veya evlendirilmesini kolaylaştıran ortamın sonuç üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu etki mağdur çocuğun iradesinin kırılması bakımından da önemlidir. Bu nedenle, bu tür suç oluşturan eylemlerin de soruşturulması ve cezalandırılması gerekir. Burada kişiye ve eyleme göre aşağıdaki suçların işlenmesinden söz edilebilecektir:

- 1. Dinsel tören ve cinsel istismar veya reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md.103-104) suçlarına yardım etme (TCK md.39 ve md.230):** Dini nikâh kıyanlar bu eylemin cinsel istismar ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçunu işlemeyi kolaylaştırıcı özelliği nedeniyle suç işlemeye yardım etmekle itham edilebileceklerdir.
- 2. Bildirim yükümlülüğünün ihlali (TCK md.97-98):** Düğüne katılma vb. suretle evlenmeye şahitlik edenler bakımından koruma, gözetim, yardım ve bildirim yükümlülüğünün ihlali ileri sürülebilecektir.

4.2. BİR ÇOCUKLA EVLENME

4.2.1. ÇOCUĞUN CİNSEL İSTİSMARI

Bir çocukla evlenen kişi yetişkin ise çocuğun cinsel istismarı suçunu işlemektedir. Bu kişi, Türk Ceza Kanunu'na göre mağdurun yaşı ve cinsel davranışın gerçekleştirilme biçimine göre aşağıdaki suçlardan birini gerçekleştirmekle suçlanacaktır:

- 1. Çocuğun cinsel istismarı (TCK md.103):** Evlendirilen çocuk 15 yaşından küçük ise veya cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak cinsel davranışlar gerçekleşmiş ise, TCK'nın 103. maddesinin ihlali söz konusu olacaktır. Bu durumda eylemin organ ve sair cisim sokma şeklinde gerçekleşmesi, bu kişinin çocuğun öğretmeni veya bakım gözetimini üstlenen kişi olması gibi durumlar cezanın ağırlaştırıcı sebebi olarak kabul edilecektir.

2. Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md.104): Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, 15 yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, reşit olmayanla cinsel ilişki suçu işlemiş olacaktır. Bu suçun soruşturulması şikâyete tâbidir. Burada şikâyet hakkı sadece mağdura tanınmıştır. 15 yaşında bir kız çocuğunun, şikâyet hakkını kullanmasının hem yargılama süreçlerinde karşılaşılabileceği zorluklar hem de desteksiz kalma gibi sebeplerle çok zor olduğu adli makamlarca dikkate alınmalıdır.

4.2.2. BİR DEN ÇOK EVLİLİK, HİLELİ EVLENME, DİNSEL TÖREN

Evli olmasına rağmen, resmi olmayan bir nikâh ile çocukla evlenen kişi Türk Ceza Kanunu 230. maddesini ihlâl ile de suçlanabilecektir.

4.2.3. İNSAN TİCARETİ

Bir çocuğu zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak gibi amaçlarla ülkeye sokan, ülke dışına çıkarmak, tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek veya barındırmak TCK 80. Maddesi uyarınca insan ticareti suçunu oluşturmaktadır. Bu amaçlara hizmet etmek üzere bir çocukla resmen veya dini nikâh ile evlenen kişi, diğer suçlamaların yanında TCK 80. Maddesinin ihlalinden de suçlanacaktır.⁷³

Özellikle Suriye, Afganistan gibi ülkelerden göç eden çocukların kendilerinden büyük kişiler ile evlendirilmelerinde insan ticareti ihtimaline dikkat etmek gerekmektedir.

⁷³ 8.C.D. 16.02.2012 tarih, 2010/13508 E., 2012/4595 K. Sayılı kararı

4.3. BİR ÇOCUĞUN EVLENDİRİLDİĞİNİ BİLDİRMEME

4.3.1. HERHANGİ BİR KİMSENİN SUÇU BİLDİRMEMESİ

Herkes işlenmekte veya işlenmiş olan bir suçta soruşturma makamlarına bildirmekle yükümlüdür. İşlenmekte olan veya suçun sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün iken işlenmiş olan suçta bildirme yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.⁷⁴

Bir çocuğun evlendirileceğini öğrenmek, düğün davetiyesi almak, gelinlik diktirildiğini görmek, gelin saçını yaptırdığını görmek gibi haller bir suçun hazırlık eylemlerini öğrenmektir. Düğün ve imam nikâhı kıydırılması suçun işlenmekte olduğu ana tanıklık etmektir. Düğün sonrası ise suçun sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılmasının mümkün olduğu anlardır.

Mağdurun 15 yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan engelli ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.

Yasa tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler⁷⁵ bakımından cezaya hükmolunmayacağını öngörmekte ise de suçta önleme yükümlülüğünün varlığı halinde bu hüküm uygulanmayacaktır.

Türk Ceza Kanunu bu kişiler için bildirim yapılacak makamı, soruşturma makamı - Cumhuriyet savcılığı ve kolluk - olarak belirlemiştir. Kolluğa bildirim sözlü olarak, telefon ile veya karakola gidilerek yapılabilir. Cumhuriyet savcılığına bildirim ise yazılı olarak yapılır.

74 TCK md.278

75 CMK md.45

4.3.2. KAMU GÖREVLİSİNİN SUÇU BİLDİRMEMESİ

Bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu kişi kolluk görevlisi ise verilecek ceza yarı oranında artırılır.⁷⁶

Adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, köy ve mahalle muhtarları⁷⁷, belediye zabıta memurları, eğitim kuruluşlarında ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görevli olan kişiler bu kapsamda sayılırlar.

Köyde veya mahallede düğün yapıldığını gören muhtarın, öğrencisi okula gelmediğinde arkadaşlarından evlendirildiğini duyan öğretmenin bu durumu bildirmemesi TCK 279. maddesi uyarınca suç olacak ve bu kişinin altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılması talep edilecektir.

Kamu görevlilerinin bildirim yükümlülüğünün herkesten farkı, suçun sonuçlarının sınırlandırılmasının mümkün olup olmadığına bakılmamasıdır. Kamu görevlisi işlendiğini öğrendiği suçun sonuçları sınırlandırılmayacak olsa da durumu bildirmekle yükümlüdür.

Kamu görevlileri, çocuk yaşta, erken evliliği veya zorla evlendirmeyi sadece soruşturma makamlarına değil, yetkili makamların hepsine bildirmekle yükümlüdür. Dolayısıyla çocuğun korunmasından sorumlu makamlara da bildirmeleri gerekir.

⁷⁶ TCK md.279

⁷⁷ T.C. Anayasası 128.md; Y. 4.HD 19.12.1985 t. 1985/9147 sayılı karar.

4.3.3. SAĞLIK MESLEĞİ MENSUPLARININ SUÇU BİLDİRMEMESİ

Sağlık görevlisi, görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünden bir belirti ile karşılaşırsa bu durumu yetkili makamlara bildirmekle yükümlüdür. Bildirmemesi halinde bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.⁷⁸ Sağlık mesleği mensubu deyiminden, tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.

Sağlık görevlileri için bildirim yükümlülüğü suçun işlendiğine ilişkin belirti ile karşılaşmakla başlar. Kamu görevlileri gibi sağlık görevlileri de çocuk yaşta evlilik, erken evlilik veya zorla evlendirmeyi sadece soruşturma makamlarına değil, yetkili makamların hepsine bildirmekle yükümlüdür. Dolayısıyla çocuğun korunmasından sorumlu makamlara da bildirmeleri gerekir.

4.4. GÖREVE İLİŞKİN SIRRIN AÇIKLANMASI VE ÖZEL HAYATIN GİZLİLİĞİNİ İHLÂL

Kamu görevlilerinin görevleri gereği kendilerine verilen bilgilerin gizliliğine riayet etmeleri⁷⁹ ve özel hayatın gizliliğini ihlal etmemeleri⁸⁰ gerekir. Bu nedenle, çocukla çalışan meslek mensupları çocuğa karşı işlenen suç u bildirirken, ellerindeki bilgilerin sadece suçun soruşturulmasından ve çocuğun korunmasından sorumlu makamlara gizlilik içerisinde ulaştırılmasına ve bu bilgilerin üçüncü kişilerin eline geçmemesine özen göstermeleri gerekir.

Çocukla yaptıkları görüşmelere ait bilgiler, ses ve görüntü kayıtlarının üçüncü kişiler ile paylaşılması özel hayatın gizliliğini ihlal suç u oluşturur; bu suçun kamu görevlisi tarafından işlenmesi de suçun nitelikli halidir.

78 TCK md.280

79 TCK md.285

80 TCK md.134-137

4.5. BÜTÜN SUÇ TIPLERİNİ İLGİLENDİREN GENEL BİLGİLER

Bir çocuğun evlendirilmesi, yani zorla evlendirme, yukarıda da izah edildiği gibi birden çok hakkın birden ihlali sonucunu doğurur. Birçok eylem, birden fazla suç tipini birden içermektedir. Uygulamada, konunun sadece cinsel suçlar açısından değerlendirildiği, bu yönden değerlendirilmesine dair bir olgu ya da bulgu olmadığı durumlarda da takipsiz bırakıldığı görülmektedir. Bu nedenle, yasaları uygulamakla ve çocukları suç vb. sosyal tehlikelerden korumakla görevli kişilerin, çocukların evlendirilmeleri ile ilgili eylemlerin ihlal ettiği haklar ve dolayısıyla ortaya çıkan suçlar konusunda çok daha kapsayıcı nitelikte soruşturma ve kovuşturma yapmalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Tablo 8’de bu bölümde açıklanmaya çalışılan eyleme göre suç türlerinin fail ve fiile göre sınıflandırılmış hali yer almaktadır. Bunu sınırlı bir tablo olarak görmemek, örnek olarak değerlendirmek gerekir. Bu eylemlere, burada hiç öngörülmemiş suçların da eşlik edebileceği düşünülmelidir.

TABLO 8. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK VEYA ZORLA EVLENDİRME EYLEMLERİNE İLİŞKİN SORUŞTURMALARA KONU OLABİLECEK SUÇLAR VE ŞÜPHELİLER

Olası Şüpheliler	Olası Suçlar
Çocuğun veli veya vasisi	Tehdit, şantaj (TCK md.106-107)
	Eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi (TCK md.112)
	Cinsel istismar veya reşit olmayanla cinsel ilişki suçları için azmettirme, yardım etme (TCK md.38-39)
	Koruma, gözetim, yardım ve bildirim yükümlülüğünün ihlali (TCK md.97-98)
	İnsan ticareti (TCK md.80)
	Kötü muamele (TCK md.232)
	Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğünün ihlali (TCK md.233)
Koşulları var ise veli veya vasi ile ilgili olarak, TCK 38 ve 39.maddeleri ile düzenlenen tablodaki diğer faillerin suçlarına yardım etme ve azmettirme gibi iştirak hükümleri de uygulanabilecektir.	

TABLO 8. ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK VEYA ZORLA EVLENDİRME EYLEMLERİNE İLİŞKİN SORUŞTIRMALARA KONU OLABİLECEK SUÇLAR VE ŞÜPHELİLER

Çocukla evlenen kişi	Çocuğun cinsel istismarı (TCK md.103)
	Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md.104)
	Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK md.230)
	İnsan ticareti (TCK md.80)
	Kişi hürriyetinden yoksun kılma (TCK md.109)
	Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK md.230)
Düğün vb. kutlamaya katılanlar	Suçu bildirmeme suçu (TCK md.278)
Akrabalar, komşular ve bir çocuğun evlendirildiğini öğrenen diğer kişiler	Suçu bildirmeme suçu (TCK md.278)
Öğretmen, doktor vb. kamu görevlileri	Suçu bildirmeme suçu (TCK md.279-280)

Özellikle soruşturma aşamasında delillerin bu bakış açısı ile toplanması, suç sayılan eylemlerin cezasız kalmasını engellemek bakımından önemli bir rol oynayacaktır. Mağdur çocuk ve bildirim yapan kişilerin, bu eylemlerin ihlal ettiği haklar ve hukuki tavsif konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları ve suç unsurlarına dair bütün verileri kapsayacak nitelikte beyan ve bildirimde bulunmaları mümkün olmayabilir. Soruşturma makamları da isnat olunacak suça göre soru soracakları ve toplanacak delilleri belirleyecekleri dikkate alındığında, bu işlemi yürütenlerin ilgili olabilecek bütün suç türlerini kapsayacak biçimde düşüncelerinin ve araştırmalarını buna göre yürütmelerinin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Örneğin; Çocuk Hakları Komitesi (CRC) ve Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin (CEDAW) ortak yayınladıkları

Genel Yorum'da⁸¹, başlık parası gibi geleneksel uygulamaların Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol 2.a maddesi ile düzenlendiği üzere insan ticareti suçu sayılması gerektiğini söylemektedir: *"Bunu uygulayan ülkelerde farklı biçimler alabilen başlık, kadınların ve kızların şiddete ve diğer zararlı uygulamalara açık olma durumlarını arttırabilmektedir. Koca ya da onun aile üyeleri başlığın ödenip ödenmemesi ya da ödenmişse miktarı konusundaki anlaşmazlıklar üzerine cinayet, kundaklama ya da asit atma gibi fiziksel ya da psikolojik saldırılara başvurabilmektedir. Kimi durumlarda aileler, karşı taraftan maddi getiri sağlamak amacıyla kızlarının geçici "evliliklerine" razı olabilmektedir (anlaşmalı evlilik) ki bu da insan ticaretinin bir türünü oluşturmaktadır. ÇHS'nin çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokolüne (OP-SC) Taraf Devletlerin bu alanda açık yükümlülükleri vardır. Buna göre, başlık-çeyiz gibi unsurları da içeren çocuk ve/ya da zorla evlilikler Protokolün 2 (a) maddesi kapsamında "çocuk satışı" fiilini oluşturabilmektedir."*

ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME'YE EK ÇOCUK SATIŞI, ÇOCUK FAHİŞELİĞİ VE ÇOCUK PORNOGRAFİSİ İLE İLGİLİ İHTİYARİ PROTOKOL⁸²

Madde 2

İşbu Protokol'ün amacı bakımından:

(a) Çocuk satışı, herhangi bir şahıs veya bir grup şahıs tarafından, ücret ya da başka herhangi bir şey karşılığında bir çocuğun başka birine devredildiği herhangi bir fiil veya işlem anlamına gelmektedir.

⁸¹ Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi ile Çocuk Hakları Komitesi'nin zararlı uygulamalara ilişkin 31 ve 18 sayılı ortak genel tavsiyeleri/genel yorumları, 6.3 [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No18 - Zararli Uygulamalar.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No18_-_Zararli_Uygulamalar.pdf) (Erişim Tarihi: 27.03.2020)

⁸² Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol (http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/cocukhaklarinadairsozlesmeyeek.pdf) (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol⁸³ 3. Maddesinde “İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması” şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasının da “insan ticareti” olarak kabul edileceği öngörülmektedir.

Bu Protokol’un amaçları bakımından:

(a) “İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.

(b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir.

(c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması “insan ticareti” olarak kabul edilecektir.

(d) On sekiz yaşının altındaki herkes “çocuk” kabul edilecektir.

83 Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (http://madde14.org/index.php?title=İnsan_Ticaretinin,_Özellikle_Kadın_ve_Çocuk_Ticaretinin_Önlenmesi,_Ortadan_Kaldırılması_ve_Cezalandırılmasına_İlişkin_Protokol) (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

Aynı zamanda, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi (İstanbul) Sözleşmesi'nin⁸⁴ 37. maddesi, taraf devletlerden sınırları dışında işlenen bu neviden suçları da soruşturma ve kovuşturma yetkisi kapsamına alınmasını talep etmektedir.

KADINLARA KARŞI HER TÜR AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI KOMİTESİ İLE ÇOCUK HAKLARI KOMİTESİ'NİN ZARARLI UYGULAMALARA İLİŞKİN 31 VE 18 SAYILI ORTAK GENEL TAVSİYELERİ/ GENEL YORUMLARI

30. CEDAW'a Taraf Devletlerin ayrıca geçici özel önlemler (Madde 4(1)) dâhil olmak üzere gerekli önlemleri alma yükümlülükleri vardır. Bu önlemler, "her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmeye" (Madde 5 (a)) ve "bir çocuğun nişanının ve evliliğinin yasal sayılmamasını" sağlamaya (Madde 16(2)) yönelik olmalıdır.

Benzer bir biçimde Lanzarote Sözleşmesi de taraf devletlerden yargı yetkisini geniş tutmasını talep etmektedir. Sözleşme, ülkelerden yer bakımından yetki kuralı ile ilgili yasal düzenleme yapmasını ve bu düzenlemenin şunları kapsamasını talep etmektedir: ulusal mevzuatına göre çocuk istismarı saydığı eylemlerin, vatandaşı tarafından bir başka ülkede işlenmiş olması hali (bu eylem gerçekleştiği ülke hukukunda suç sayılmamış olsa dahi), vatandaşı olmasa bile kendi ülkesinde bulunan biri tarafından işlenmiş olması hali.

84 Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi (İstanbul) Sözleşmesi <https://rm.coe.int/1680462545> (Erişim Tarihi 01.04.2020)

3718 sayılı ve 19.03.2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesine ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa (İstanbul) Sözleşmesi"nin feshedilmesine; 3928 sayılı 30.04.2021 tarihli Kararname ile sona erme tarihinin 01.07.2021 olmasına karar verilmiştir.

ÇOCUKLARIN CİNSEL SUİSTİMAL VE CİNSEL İSTİSMARA KARŞI KORUNMASINA İLİŞKİN AVRUPA KONSEYİ SÖZLEŞMESİ⁸⁵

Madde 25 – Yargı yetkisi

1- Tarafların her biri, söz konusu suçun aşağıdaki yerlerde veya şahıslarca işlenmesi halinde, bu Sözleşme kapsamında belirlenen suçlar üzerinde yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır:

a- kendi toprakları üzerinde; veya

b- söz konusu Tarafın bandırasını taşıyan bir gemide; veya

c- söz konusu Tarafın yasalarına göre tescilli bir uçakta; veya

d- vatandaşlarından biri tarafından işlendiğinde; veya

e- mutaden kendi toprakları üzerinde ikamet eden biri tarafından işlendiğinde.

2- Tarafların her biri, suçun kendi vatandaşlarından birine veya mutaden kendi toprakları üzerinde ikamet eden birine karşı işlenmesi halinde, bu Sözleşme uyarınca belirlenen suçlar üzerinde yargı yetkisini oluşturmak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.

....

Not: Tam madde metni için Sözleşmeye bakınız.

Bu kurallar ile amaçlanan, çocuğun cinsel istismarı ile etkin mücadele için boşluk bırakmamak, bütün dünyada ortak bir anlayış oluşmasını sağlamaktır.

⁸⁵ Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi ([http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel Istismara Karsi Korunmasına Iliskin Avrupa Konseyi Sozlesmesi.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocukların%20Cinsel%20Suistimal%20ve%20Cinsel%20Istismara%20Karsi%20Korunmasına%20Iliskin%20Avrupa%20Konseyi%20Sozlesmesi.pdf)) (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

BÖLÜM 5
MAĞDURUN
TEDAVİSİ,
KORUNMASI,
MAĞDUR VE
ONUN BAKIMINI
ÜSTLENEN
KİŞİLERE
SOSYAL DESTEK
SUNULMASI

5.1. ÇOCUK KORUMA KANUNU VE TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE KORUYUCU VE DESTEKLEYİCİ TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ

5.1.1. EVLENDİRİLMEK İSTENEN VEYA EVLENMEK İSTEYEN ÇOCUĞUN KORUNMASI

Devletin asıl görevi, çocuğun ihmalkâr ve istismar niteliğindeki davranışlara maruz kalmasını önlemektir⁸⁶. Çocuk gelişimi açısından da en etkili müdahale, önleme aşamasında gerçekleştirilendir. Böylece ihlalin vereceği zarar ile çocuk hiç karşılaşmamış olacaktır.

Bu nedenle, önleme aşamasında yapılabileceklerin özenle ve ayrıntılı biçimde planlanması ve uygulanması önemlidir.

Önleme, evlenme/evlendirilme ihtimalinin okulda, ailede fark edilmesi veya evlilik izni için başvurulması suretiyle fark edilmesi halinde söz konusu olabilecektir. O nedenle bu aşamada yapılabileceklerin, evlendirildikten sonra yapılacak müdahaleden farkının açık bir biçimde ortaya konması gerekir.

Evlenme izin başvurusunda yapılacak inceleme bu nedenle çok önemlidir. Çocuğun sadece gelişim düzeyinin araştırılması ile yetinilmemesi, aynı zamanda çocuğun tam ve özgür irade ile hareket etmesinin mümkün olup olmadığının, yani içinde bulunduğu sosyal çevrenin araştırılması çocuğun korunması için alınması gereken tedbirlerin doğru belirlenmesini sağlar.

Çocuk yaşta veya erken evlilik, çocuğun ya da gencin kendi isteği veya ailenin yönlendirmesi ile olabilir. Yönlendirmenin zorlamaya dönüştüğü halde de zorla evlendirmeden söz edilir. Bu durumların her biri devletin müdahale yetkisini farklı düzeylerde kullanmasını gerektirir.

86 ÇHS md.19

Çocuğun kendisinin evlenmeyi istemesi halinde, aile ve çocuğa verilecek psiko-sosyal destek ile çocuğun aile yanında korunması için önleyici tedbirler uygulanabilir.

Ailenin yönlendirmesi veya zorlaması söz konusu ise, çocuğu aileye karşı koruyacak tedbirlerin araştırılması ve alınması gerekecektir.

Bu aşamada başvurulabilecek tedbirler şunlardır:

- 1. Ergen danışmanlığı⁸⁷:** Çocuğa evlilik, evliliğin getirdiği sorumluluklar, cinsel sağlık vb. konularda danışmanlık verilmesi gerekecektir.
- 2. Aile danışmanlığı⁸⁸:** Aileye ergenlik, ergen gelişimi, ergenin ihtiyaçları, ergenle iletişim, ergen ebeveynliği, vb. konularda danışmanlık verilmesi gerekecektir.
- 3. Bakım tedbiri⁸⁹:** Ailede şiddet, zor kullanma gibi çocuğun güvenliğini tehdit eden risklerin olması halinde çocuğun bir başka aile yanında veya kurumda koruma altına alınması gerekecektir.
- 4. Velayetin kaldırılması⁹⁰:** Anne-baba velayet ilişkisini Türk Medeni Kanunu'nun (md.339) öngördüğü şekilde çocuğun yararını gözetir biçimde sürdürmez ve ona karşı görevlerini ağır biçimde savsaklar ise, diğer tedbirlerden de sonuç alınamıyorsa, hâkim anne-babanın velayetinin kaldırılmasına da karar verebilecektir. Velayetin kaldırılması ile birlikte yasal temsilci ve kayyım atanması da gerekecektir. Bunun için çocuk gerekirse bulunduğu il barosundan adli yardım talep edebilir.

Bu sırada, çocuk okuldan ayrılmış veya okula gönderilmemekte ise diğer tedbirler ile birlikte eğitim tedbiri de uygulanmalıdır.

87 ÇKK md.5; TMK md.346

88 ÇKK md.5; TMK md.346

89 ÇKK md.5; TMK md.347

90 ÇKK md.7; TMK md.348

5.1.2. EVLENDİRİLMİŞ / EVLENMİŞ OLAN ÇOCUĞUN KORUNMASI

Evlendirmenin önlenememesi halinde koruyucu müdahale de bulunmak da devletlerin çocuk koruma alanındaki bir diğer sorumluluğudur (ÇHS 19).

Yapılan çalışmalar⁹¹, ergenlik çağında evlendirilen kişilere sağlanan psiko-sosyal desteğin, sadece kişinin kendi hayatını değil, aynı zamanda çocuklarının ve torunlarının hayatlarını da olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Bu nedenle, evlenme ile yapılabileceklerin bittiği düşünülmemelidir. Evlenme engellenememiş olabilir, ancak evlendirilmiş olan çocukla ilgili yapılabilecek birçok şey vardır. Çocuk evlenmeyi istemiş olsa dâhi, çocuk için evlilik yükümlülüklerini yerine getirmek zor bir sorumluluktur. Bu nedenle, bir çocuğun evlendiği öğrenildiğinde, çocuğun korunmasından sorumlu makam olarak çocuk mahkemeleri çocuğun içinde bulunduğu koşulları araştırmalı ve gereken destekleyici ve koruyucu tedbirleri almalıdır.

Bu ihtimalde de çocuğun aile içinde korunması veya aileye karşı korunması gerekebilir. Tedbir türleri genel olarak benzerlik göstermekle birlikte, içeriklerinde bazı farklılıkların gözetilmesi gerekecektir.

Burada kurulan evlilik ilişkisinin düzenlenmesi gerekecektir. Kız çocuğunun gebe kalmaması için cinsel sağlık ve üreme sağlığı konusunda bilgilendirilmesi ve tıbbi bakım sağlanması öncelikli konulardan biridir.

Evliliğin resmi nikâh ile olup olmaması, evlenilen kişi ile çocuk arasındaki yaş farkı, çocuğun yaşadığı yer ve oranın yaşam koşulları dikkate alınarak tedbirlerin planlanması gerekir.

91 Elizabeth Wall-Wieler, Janelle Boram Lee, Nathan Nickel, Leslie Leon Roos
The Multigenerational Effects of Adolescent Motherhood on School Readiness:
A Population-based Retrospective Cohort Study <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211284> (erişim tarihi: 12.03.2019)

Bu aşamada başvurulabilecek tedbirler şunlardır:

- 1. Evlenme izni verilmesi ve danışmanlık ve sağlık tedbirlerinin uygulanması⁹²:** Eğer evlenen kişiler akran ise, evlilik çocukların iradesi ile gerçekleşmiş ise ve evlenme izni için gerekli koşullar var ise resmi nikâh kısılması tercih edilebilir. Bu durumda birden fazla tedbiri bir arada uygulamak gerekir: (a) çocuklara eğitim vb. temel haklarını kullanabilmeleri için ve evlilik ilişkisinin getirdiği yükümlülükler gibi konularda danışmanlık, (b) ailelere çocuk yaşta evliliğin riskleri ve evli çocuklara sağlanması gereken destekler gibi konularda danışmanlık, (c) çocuklara üreme sağlığı, cinsel sağlık, ruh sağlığı konularında tıbbi destek.
- 2. Çocuğun anne-babasının yanında korunması, danışmanlık ve sağlık tedbiri⁹³:** Çocuk anne-babasının aksi yöndeki iradesine rağmen (örn. evden kaçarak) evlenmiş ise ve anne-baba çocuğun evde bakım ve gözetimi için velayet görevini gereği gibi yerine getirebilecek özelliklerde ise hâkim çocuğun anne-babasının yanında yaşamasına karar verebilir. Bu durumda çocuğa ve anne-babaya danışmanlık, gene çocuğa cinsel sağlık ve ruh sağlığını ilgilendiren alanlarda tıbbi destek sunulmasına karar verilebilir.
- 3. Bakım tedbiri⁹⁴:** Ailede şiddet, zor kullanma gibi çocuğun güvenliğini tehdit eden risklerin olması halinde, evlilik zorlama veya ailenin yönlendirmesi ile gerçekleşmiş veya evlilik, gerçekleştikten sonra çocuk için istenmez bir ilişki halini almışsa, evlilik ilişkisinin tarafları akran değilse, hiçbiri olmasa bile çocuğun yaşı evlilik izni verilemeyecek kadar küçükse, çocuğun bir başka aile yanında veya kurumda koruma altına alınması gündeme gelecektir.
- 4. Velayetin kaldırılması⁹⁵:** Yapılan evlilik anne-baba yönlendirmesi veya zorlaması ile olmuş ise, anne-babanın velayet ilişkisini Türk Medeni Kanunu'nun (md.339) öngördüğü şekilde çocuğun yararını gözetir biçimde sürdürmediği ve çocuğa karşı görevlerini ağır biçimde savsakladıkları tespit edilmiş ise, hâkim anne-babanın velayetinin kaldırılmasına da karar verebilecektir.

⁹² TMK md.124; ÇKK md.5

⁹³ ÇKK md.5; TMK 346

⁹⁴ ÇKK md.5; TMK md.347

⁹⁵ ÇKK md.7; TMK md.348

Bu sırada, çocuk okuldan ayrılmış veya okula gönderilmemekte ise diğer tedbirler ile birlikte eğitim tedbiri de uygulanmalıdır.

5.1.3. EVLENDİRİLME/EVLENME SONRASI ÇOCUĞU OLAN ÇOCUĞUN KORUNMASI

20 yaşından küçük bir kimsenin anne olması erken annelik olarak kabul edilmektedir.⁹⁶ Yapılan çalışmalar erken anneliğin, anne olan çocuk/genç için olduğu kadar sonraki birden fazla jenerasyonu da olumsuz etkileyen bir durum olduğunu ortaya koymaktadır.⁹⁷ Resmi nikâh olmadan yapılan evliliklerin bir bölümü, evlendirilen kız çocuğunun anne olması sırasında ortaya çıkmaktadır. Çocuk yaşta evlilik veya erken evlilik içerisinde doğan çocukları birçok sorun beklemektedir.

20 yaşından önce anne olan kadınların çocuklarının, ebeveynleri yetişkin olan yaşlılarına göre;

- a- Erken doğma riski vardır.
- b- Gelişme geriliği ve engel ile yaşama riski vardır.
- c- Okul performansı düşüktür.
- d- Kendini kontrol becerisi kazanmak için daha çok çaba sarf etmesi gerekir.
- e- Kendisi de genç bir anne olma olasılığı daha yüksektir. Çünkü, erken gebeliğe potansiyel olarak katkıda bulunan koşullar – yoksulluk, ailesel istikrarsızlık – kendisine miras kalır.⁹⁸

Bu nedenle, 20 yaşından önce annelik söz konusu olduğunda, anne ve eğer o da çocuksa baba ile birlikte doğacak veya doğmuş olan çocuğun da korunması için gereken önlemlerin alınması hayati bir önem taşır.

⁹⁶ Elizabeth Wall-Wieler, Janelle Boram Lee, Nathan Nickel, Leslie Leon Roos
The Multigenerational Effects of Adolescent Motherhood on School Readiness: A
Population-based Retrospective Cohort Study [https://journals.plos.org/plosone/
article?id=10.1371/journal.pone.0211284](https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0211284) (Erişim tarihi: 12.03.2019)

⁹⁷ A.g.y.

⁹⁸ A.g.y.

Bu, ailedeki bütün çocukların gelişme ve korunma haklarının bir gereğidir. Bu nedenle, gerekli koruma hizmetlerinin sunulmaması ve bundan doğacak gelişim ve güvenlik sorunları bir hak ihlali teşkil edecektir. Niteliği itibariyle, idarenin kusursuz sorumluluğu söz konusu olur.

Bu aşamada başvurulabilecek tedbirler bir önceki aşama ile benzerlik gösterir. Bu olasılıkla değişecek tek nokta, anne ve/veya babanın doğan çocuk veya çocuklarla birlikte korunma ihtiyacıdır. Eğer hâlâ çocuk olan anne ve/veya baba ile doğan çocuğun birlikte korunması mümkün ise bakım yerine barınma tedbiri (ÇKK md.5) uygulanacaktır. Bu ilişkideki bütün çocukların yararına olduğu sürece, buna önceliğin verilmesi gerekir. Eğer bu mümkün değil ise, çocukların her birinin durumlarına uygun bakım tedbirinin uygulanması gerekecektir. Bir önceki aşamada olduğu gibi bu tedbirin mutlaka, danışmanlık, eğitim, sağlık tedbirleri ile birlikte uygulanması gerekir.

5.1.4. TEDBİR KARARLARININ DENETİMİ

Verilen tedbir kararlarının yerine getirilmesinin denetlenmesi, amaca ulaşmak için her zaman önemlidir. Çocuğun ailesine karşı korunmasının gerektiği durumlarda denetim kararı verilmesi her zamankinden çok daha fazla önem kazanır. Zira, tedbir kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemlerin gerçekleştirilmesi, sürecin anlaşılması ve takibi çocuktan beklenemeyecek büyüklükte bir sorumluluktur. Bunun bir yetişkin tarafından yapılması gerekir. Ailenin çocuk koruma sistemi ile iş birliği yaptığı durumlarda bu sorumluluğu aile üstlenebilir. Ancak ailenin iş birliği yapmadığı ya da çeşitli olanaksızlıklar sebebiyle yapamadığı ve/veya çocuğun ailesine karşı korunması gereken durumlarda, tedbire hükmedilmesi yetmez, amaca uygun biçimde yerine getirilmesi için aynı zamanda denetiminin de yapılması gerekir.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 7. maddesine göre; "Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir."

Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuğun denetim altına alınmasına karar verdiğinde⁹⁹ denetim görevi Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından tayin edilecek bir denetim

⁹⁹ ÇKK md.36

görevlisi tarafından yerine getirilir.¹⁰⁰ Müdürlük denetim görevlisini belirlerken çocuğun kişisel özelliklerini, ihtiyaçlarını dikkate alır ve çocuğa kolay ulaşabilecek kişiler arasından seçer.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin denetim kararlarının amacı, çocuk hakkında verilen kararların amaca uygun biçimde yerine getirilmesini sağlamaktır.¹⁰¹ Bu amaçla denetim görevlilerine, çocuğa uygulanan tedbirin değiştirilmesini veya kaldırılmasını talep etme yetkisi de verilmiştir.¹⁰²

DENETİM GÖREVLİSİNİN GÖREVLERİ

Madde 38-

(1) Denetim görevlisinin görevleri şunlardır:

- a) Kararla ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi için çocuğun eğitim, aile, kurum, iş ve sosyal çevreye uyumunu sağlamak üzere onu desteklemek, yardımcı olmak, gerektiğinde önerilerde bulunmak.
- b) Çocuğa eğitim, iş, destek alabileceği kurumlar, hakları ve haklarını kullanma konularında rehberlik etmek.
- c) İhtiyaç duyacağı hizmetlerden yararlanmasında çocuğa yardımcı olmak.
- d) Kaldığı yerleri ve ilişki kurduğu kişileri ziyaret ederek çocuğun içinde yaşadığı şartları, ailesi ve çevresiyle ilişkilerini, eğitim ve iş durumunu, boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerini yerinde incelemek.
- e) Alınan kararın uygulanmasını, bu uygulamanın sonuçlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini izlemek, tâbi tutulduğu yükümlülüklerin yerine getirilmesini denetlemek.
- f) Çocuğun gelişimi hakkında, üçer aylık sürelerle Cumhuriyet savcısı veya mahkemeye rapor vermek.

(2) Denetim görevlisi, görevini yerine getirirken gerektiğinde çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse ve öğretmenleriyle işbirliği yapar.

(3) Çocuğun ana ve babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse çocuğun devam ettiği okul, işyeri veya çocukla ilgili bilgiye sahip kurumların yetkilileri, denetim görevlisine yardımcı olmak, görevi gereğince istediği bilgileri vermek zorundadırlar.

(4) Çocuğun yakınları denetim görevlisinin yetkilerine müdahale edemezler.

100 ÇKK md.37

101 ÇKK md.38

102 ÇKK md.8

Denetim kararı, çocuk yaşta veya zorla evlendirilmeyi önlemek amacıyla verilen tedbir kararlarının amacına ulaşması için en gerekli yasal araçlardan biridir. Denetim müessesesi aynı zamanda bir vaka yönetimi modeli uygulamanın aracıdır. Denetim kararını alan denetim görevlisinin bir denetim planı hazırlayarak hâkimin onayına sunması ve düzenli aralıklarla rapor vererek hâkimin tedbirin amacına uygun işleyip işlemediğini takip etmesinin sağlanması öngörülmüştür.¹⁰³ Hâkim denetim planını incelediğinde, kararın amacına uygun yerine getirilişini takip için gerekli gördüğü işlemlerin plana alınmasını isteyebilecektir. Bu karşılıklı bilgilendirme süreci, iki ayrı disiplinden kişinin birlikte çalışması için yeni bir yöntem kullanılmasını gerektirir.

103 ÇKK md.39

EK ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK VE/ VEYA ZORLA EVLENDİRİLME İLE İLGİLİ İHBARLARIN İNCELENMESİNE DAİR KONTROL LİSTESİ

ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK VE/VEYA ZORLA EVLENDİRİLME İLE İLGİLİ İHBARLARIN İNCELENMESİNE DAİR KONTROL LİSTESİ

Çocuk yaşta evlilik ve/veya zorla evlendirilme ile ilgili bir ihbar aldıysanız, bütün sürecin doğru işlediğinden emin olmak için aşağıdakileri kontrol edin!

1. Yapılan başvurunun konusu aşağıdakilerden hangisi?

(Not: birden fazla şık birlikte olabilir.)

- Akranlar arasında çocuk yaşta evlilik
- Bir çocuğun bir yetişkin ile evlendirilmesi
(Zorla evlendirilme, çocuğun cinsel istismarı)
- Bir çocuğun bir yetişkin ile para karşılığında evlendirilmesi
(İnsan ticareti)

2. Çocuğun güvenlik ihtiyacı ve müdahalenin aciliyeti aşağıdakilere bakılarak değerlendirildi mi?

- Evlenme / evlendirilme tarihi
- Çocuğun bir başka yere götürülme (kaçırılma) olasılığı
- Çocuğa veya ailesine uygulanan baskı
- Çocuğun bir suç veya hak ihlâline maruz kalma durumu

3. Bildirim yapan kişiye yönelik tehdit var mı?

4. Bildirimi yapan kişinin güvenliği için tedbir alındı mı?

- Kimlik bilgilerinin gizli tutulması
- 6284 sayılı Kanun'da yazılı önleyici tedbirlerin uygulanması

5. Bildirimi yapan kişi alınabilecek tedbirler ve hakları konusunda bilgilendirildi mi?

6. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bildirim yapıldı mı?

7. Çocuğun korunması ile ilgili izlenecek yol belirlenirken aşağıdakiler kontrol edilmelidir.

7.1 Acil koruma gerektiren bir hal var mı? Örneğin:

- Evlenme/evlendirmenin yakın bir tarihte gerçekleşecek olması
- Çocuğun evlendirilmek üzere yurt dışına veya bir başka ile götürülecek olması
- Çocuğun evlenmeyi kolaylaştırmak üzere bir suça (kaçırılmak, cinsel istismar vb.) maruz kalmış olması veya kalma riskinin bulunması
- Çocuğun kendisinden büyük bir kimse ile evlendirilecek veya evlenmiş olması
- Çocuğun hamile olması
- Çocuğun aile içi şiddete maruz kalması
- Çocuğun okuldan alınacak olması

7.2 Bildirimi alan Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından aşağıdaki işlemler yapıldı ve tamamlandı mı?

- Çocuğun bir kuruma yerleştirilmesi
- Çocuğun kuruma kabul edildiği tarihten itibaren 5 gün içerisinde çocuk hâkimine müracaat ederek acil korunma kararı talep etmek
- Ek süre talep edildi ise verilen ek süre içerisinde raporun sunulması

7.3 Acil korunma kararı verildi mi?

7.4 Acil koruma amacıyla aşağıdaki tedbirlerden hangisine hükmedildi?

- ÇKK'ya göre;
- Danışmanlık
- Sağlık
- Eğitim
- Bakım/Barınma

- 6284 sayılı Kanun'a göre;

- Önleyici tedbirler
- Koruyucu tedbirler

7.5 Çocuk hakkında uygulanacak tedbirler planlanırken aşağıdaki ilkeler dikkate alındı mı?:

- 18 yaşına kadar her birey çocuktur ve yasaların tanıdığı bütün haklardan ve korunma hakkından diğer çocuklarla eşit olarak yararlanmalıdır (ÇHS md.1).
- Alınacak her türlü kararda birinci öncelik çocuğun yararını korumaktır (ÇHS md.3).
- Çocuğun yararı aksini gerektirmedikçe çocuk ailesi yanında korunmalıdır (ÇHS md.9).
- Ailenin çocuğun güvenliği için risk teşkil ettiği durumlarda çocuğu aileye karşı korumak devletin görevidir (ÇHS 19).

7.6 Uygulanacak tedbirler planlanırken aşağıdaki koşullar gerçekleştirildi mi?

- İncelemeyi yapacak sosyal hizmet uzmanının, aşağıdaki görüşmeleri güvenli bir ortamda yapma olanağı var mıydı?
  - Çocukla görüşme
  - Aile ile görüşme
  - Sosyal çevreden ilgili kişiler ile görüşme
- İncelemeyi yapacak sosyal hizmet uzmanının güvenli bir biçimde çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevreyi inceleme olanağı var mıydı?
  - Çocuğun ve ailesinin ikametgâhı
  - Farklı ise çocuğun ikametgâhı
- İncelemeyi yapacak uzman, Tablo 3'te belirtilen kapsamda bir araştırma gerçekleştirebildi mi?
- Çocuk ve çocuğun yararı aksini gerektirmedikçe, ailesi, hakları ve tedbir olanakları hakkında bilgilendirildi mi ve kararlara katılım olanağı buldu mu?

7.7 Çocuk hakkında çocuğun durumuna uygun olarak tedbir planlaması yapıldı mı?

Çocuğun durumuna göre aşağıdaki listeden kontrol ediniz!

Evlendirilmek istenen veya evlenmek isteyen çocuğun korunması

- Ergen danışmanlığı (ÇKK md.5; TMK md.346)
- Aile danışmanlığı (ÇKK md.5; TMK md.346)
- Bakım tedbiri (ÇKK md.5; TMK md.347)
- Velayetin kaldırılması (ÇKK md.7; TMK md.348)

7.7.1 Evlendirilmiş / Evlenmiş Olan Çocuğun Korunması

- Evlenme izni verilmesi ve danışmanlık ve sağlık tedbirlerinin uygulanması (TMK md.124; ÇKK md.5)
- Çocuğun anne-babasının yanında korunması, danışmanlık ve sağlık tedbiri (ÇKK md.5; TMK 346)
- Bakım tedbiri (ÇKK md.5; TMK md.347)
- Velayetin kaldırılması (ÇKK md.7; TMK md.348)

7.7.2 Evlendirilme/Evlenme Sonrası Çocuğu Olan Çocuğun Korunması

- Evlenme izni verilmesi ve danışmanlık ve sağlık tedbirlerinin uygulanması (TMK md.124; ÇKK md.5)
- Çocuğun anne-babasının yanında korunması, danışmanlık ve sağlık tedbiri (ÇKK md.5; TMK 346)
- Bakım tedbiri (ÇKK md.5; TMK md.347)
- Velayetin kaldırılması (ÇKK md.7; TMK md.348)
- Doğan çocuğun korunmasına yönelik tedbirler (ÇKK md.5 ve 7)

7.8 Aile içi şiddet veya kadına yönelik şiddet söz konusu ise şiddetten korumaya ilişkin aşağıdaki tedbirler alındı mı?

7.8.1 Koruyucu tedbirler

- Bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması
- Geçici maddi yardım
- Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi
- Hayati tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması
- Çocuklar için kreş imkânının sağlanması
- İşyerinin değiştirilmesi
- Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi
- Tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması (Türk Medeni Kanunu'ndaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine)
- Kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi

7.8.2 Önleyici tedbirler

- Şiddet mağduruna yönelik tehdit, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmama
- Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılma ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi
- Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmama
- Çocuklarla kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlandırılması ya da tümüyle kaldırılması
- Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, yakınlarına, tanıklarına, çocuklarına yaklaşmama

- Korunan kişinin eşyalarına zarar vermeme
- Korunan kişiyi rahatsız etmeme
- Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etme
- Alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmama, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dahil muayene ve tedavi olma
- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurma ve tedavi olma

7.9 Bildirim konusu içerisinde şiddet iddiası var ise sırasıyla aşağıdakilerin yapıldığını kontrol edin! (Bkz. Tablo 7)

- Kolluk tarafından koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması
- Mülki âmir/ hâkim onayı
- Tedbir kararının bildirim
- Eylemin soruşturulması
- Mağdurun korunması ve şiddetin önlenmesi amacıyla aşağıdaki tedbirlerin bir veya birkaçının alınması
  - Gizlilik kararı
  - Eşyaların kolluk marifetiyle teslimi
  - Yerleşim yerinin belirlenmesi
  - Barınma tedbiri
- Önleyici tedbir kararını ihlâl eden kişinin tutuklanması

8. Adli soruşturma/kovuşturmanın aşağıdaki olası şüpheliler ve olası suçları kapsadığını kontrol edin!

OLASI ŞÜPHELİLER	OLASI SUÇLAR
Çocuğun veli veya vasisi	Tehdit, şantaj (TCK md.106-107) Eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi (TCK md.112) Cinsel istismar veya reşit olmayanla cinsel ilişki suçları için azmettirme, yardım etme (TCK md.38-39) Koruma, gözetim, yardım ve bildirim yükümlülüğünün ihlali (TCK md.97-98) İnsan ticareti (TCK md.80) Kötü muamele (TCK md.232) Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğünün ihlali (TCK md.233)
Çocukla evlenen kişi	Çocuğun cinsel istismarı (TCK md.103) Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK md.104) Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK md.230) İnsan ticareti (TCK md.80) Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören (TCK 230)
Düğün vb. kutlamaya katılanlar	Suçtu bildirmeme suçu (TCK md.278)
Akrabalar, komşular ve bir çocuğun evlendirildiğini öğrenen diğer kişiler	Suçtu bildirmeme suçu (TCK md.278)
Öğretmen, doktor vb. kamu görevlileri	Suçtu bildirmeme suçu (TCK md.279-280)

KAYNAKÇA

1 no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Resmî Gazete, 30474, 10.07.2018

1982 tarihli T.C. Anayasası

66/140 sayılı BMGK Kız Çocukları, Erişim Tarihi 02.04.2020, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_140.pdf

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 S.K.). Resmî Gazete, 28239, 20.3.2012

Arkadaş Adem -Thibert ve H. Feray Salman, Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Göstergeleri Kılavuzu, UNICEF, Mart 2013

Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi "Zorla Evlilik ve Çocuk Evliliği" R 1468 2005, <https://rm.coe.int/090000168079eff8>

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20.11.1989

BM Çocuk Hakları Komitesi'nin "BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Ergen Sağlığı ve Gelişimi" başlıklı 4 No.lu Yorumu, Erişim tarihi: 27.03.2019, http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No4_-_Ergen_Sagligi.pdf

BM İnsan Hakları Komiserliğinin "Erken ve Zorla Evlilik" Raporu, <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/ForcedMarriage/NGO/GirlsNotBridesSecretariat.pdf>

CEDAW ve ÇHS Komitelerinin Ortak Genel Görüşü No.31, 2014, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/627/78/PDF/N1462778.pdf?OpenElement>

Çocuğun Yüksek Yararının Birinci Planda Dikkate Alınmasına Dair Genel Yorum No.14, 2013, Erişim tarihi 30.03.2020, http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No14_-_Cocugun_Yuksek_Yarari.pdf

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokol, Erişim Tarihi: 01.04.2020, http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/cocukhaklarinadairsozlesmeyeeek.pdf

Çocuk Koruma Kanunu (5395 S.K.) Resmî Gazete, 25876, 03.07.2005

Çocuk Yaşta Evliliklerin Önlenmesi Temel Eğitim Programı, UNICEF ve Gaziantep Belediyesi

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler Sözlükçesi, Başlangıç Raporu, Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Ankara, 30 Nisan 2018

Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması İçin Terimler ve Kavramlar Kılavuzu 2019, Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC) – Ecpat Türkiye, Ankara 2019

Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi (Lanzarote) Sözleşmesi, Erişim Tarihi: 01.04.2020, [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel Istismara Karsi Korunmasına Ilistikin Avrupa Konseyi Sozlesmesi.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Cocukların%20Cinsel%20Suistimal%20ve%20Cinsel%20Istismara%20Karsi%20Korunmasına%20Ilistikin%20Avrupa%20Konseyi%20Sozlesmesi.pdf)

ECHR, Z. H. ve R. H. v. Switzerland, no. 60119/12, 8 Aralık 2015, Erişim Tarihi 16.11.2020, <https://www.refworld.org/pdfid/566843824.pdf>

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EkonomikSosyalKulturelHaklarSozlesmesi.pdf>

Elizabeth Wall-Wieler, Janelle Boram Lee, Nathan Nickel, Leslie Leon Roos. The Multigenerational Effects of Adolescent Motherhood on School Readiness: A Population-based Retrospective Cohort Study, 2019, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211284>

Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme, http://www.insanhaklarisavunuculari.org/3/files/evlilige_riza_gosterilmesi_asgari_.pdf

Eyüboğlu Damla, Eyüboğlu Murat, "Küçük Yaşta Evlendirilmek İstenen Çocuklarda Psikiyatrik Bozukluklar ve Sosyodemografik Özellikler", Türkiye Klinik Psikiyatri Dergisi, 2018

Gemalmaz, M. Semih. Temel Belgelerde İnsan Hakları, İHD Y. Ankara 1996

Gemalmaz, Mehmet Semih (Prof. Dr.), Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusal Üstü Belgeler, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2002

Havutçu, Ayşe, "Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Türk Medeni Kanunu Açısından Zorla Evlenme Probleminin Değerlendirmesi" Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, Yaşar Üniversitesi Yayınları, 2013

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Erişim Tarihi: 27.03.2019, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/Insan-Haklari-Beyannamesi-1.pdf>

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi Genel Tavsiye Kararları, [https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlari_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlari_(1-29).pdf)

Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi ile Çocuk Hakları Komitesi'nin zararlı uygulamalara ilişkin 31 ve 18 sayılı ortak genel tavsiyeleri/genel yorumları, 6.3, Erişim Tarihi: 27.03.2020, [http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No18 - Zararli Uygulamalar.pdf](http://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/BM_CHK_Genel_Yorum_No18_-_Zararli_Uygulamalar.pdf)

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla İlişkin Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011, https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/03/30/Istanbul_Sozlesmesi.pdf

Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, <https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/MedeniVeSiyasiHaklaralliskinSozlesme.pdf>

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (5718 S.K.), Resmî Gazete, 26728, 12.12.2007

Pekin Deklarasyonu, Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, 1995, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>

Pekin+5: Birleşmiş Milletler’de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye’nin Taahhütleri, Aralık 2001, http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/219_1.pdf

Sencer, Muzaffer, Belgelerle İnsan Hakları, Beta Y. İstanbul 1998

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Ortadan Kaldırılması ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, Erişim Tarihi: 01.04.2020, http://madde14.org/index.php?title=İnsan_Ticaretinin,_Özellikle_Kadın_ve_Çocuk_Ticaretinin_Önlenmesi,_Ortadan_Kaldırılması_ve_Cezalandırılmasına_İlişkin_Protokol

Sosyal Hizmetler Kanunu (2828 S.K.), 20823, 23.03.1991

Soylu Nusret, Ayaz Muhammed , “Adli Değerlendirme İçin Yönlendirilen Küçük Yaşta Evlendirilmiş Kız Çocuklarının Sosyodemografik Özellikleri ve Ruhsal Değerlendirmesi” Anatolian Journal of Psychiatry, 2013

Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016, https://www.ailevecalisma.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Suriyeliler_ile_Turkiye_Cumhuriyeti_Vatandaslari_Arasindaki_Evlilik_Iliskileri_Arastirmasi.pdf

TÜİK Evlenme İstatistikleri 2017, Erişim tarihi: 27.03.2019, www.tuik.gov.tr

Türk Ceza Kanunu (5237 S.K.), Resmî Gazete, 25611, 26.09.2004

Türk Medeni Kanunu (4721 S.K.), Resmî Gazete, 24607, 22.11.2001

Türkiye’de 0 - 8 Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Boğaziçi Üniversitesi - Hümanist Büro - Bernard van Leer Vakfı, 2013

WHO & ISPCAN, Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence, 2006

NOTLAR

Lined writing area consisting of 21 horizontal lines.

UNFPA, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

<https://turkey.unfpa.org/tr>

@UNFPA.Turkey

@UNFPATurkey

@unfpa_turkey